

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Andra kammaren. Nr 20.

Torsdagen den 13 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående anställande av en extra föredragande inom sjöförsvarsdepartementet;

angående överflyttning av f. d. föreståndare och lärare vid numera indragna navigationsskolor till allmänna indragningsstaten;

angående extra anslag för utdelande av tillfälligt understöd åt f. d. daglönare vid marinen;

angående beviljande av låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag;

angående anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda m. m.; och

med förslag till utgiftsstat för postsparbanken m. m.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionerna:

med förslag till förordning om ändrad lydelse av 54 § i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; och

om införande i förordningen den 15 maj 1908 angående restitution av erlagd sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som använts vid tillverkning av exportvaror, av bestämmelser om restitution av erlagd skatt jämväl då socker utföres till svensk frihamn eller intages å svenskt frilager; samt

Andra kammarens protokoll 1913. Nr 20.

till jordbruksutskottet propositionerna:

angående vissa anordningar i Sveriges geologiska undersöknings nybyggnad;

angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Rofsbo nr 2 Norgård i Göteborgs och Bohus län;

angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Flathult nr 2 i Kalmar län;

angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Knutesbråten nr 1 i Jönköpings län;

angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ammer nr 1 i Jämtlands län;

angående försäljning av vissa delar av förra militiebostället Ive-tofta nr 6, 8 i Kristianstads län;

angående avsättande såsom nationalpark av visst område i Arjeplogs socken av Norrbottens län; och

angående upplåtande av lägenheter från förra kronofogdebostället Tännö nr 3 Kåragården i Jönköpings län.

§ 4.

Vidare föredrogos bevillningsutskottets memorial:

nr 22, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å superfosfat; och

nr 23, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del av bevillningsutskottets betänkande, nr 21, angående tull och skatt å socker m. m.

Kammaren godkände de i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna.

§ 5.

Bankoutskottets härfpå föredragna utlåtanden nr 20 och 21 bordlades åter.

§ 6.

Ang. tandvård vid landsbygdens små- och folkskolor.

Till avgörande förelåg nu Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av inom båda kamrarna väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om åvägabringande av en effektiv tandvård särskilt vid landsbygdens småskolor och folkskolor.

I en inom Andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 214, hade herr *Sandstedt* hemställt, att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t

täcktes låta utreda, på vad sätt en effektiv tandvård särskilt vid landsbygdens små- och folkskolor kunde komma till stånd, och för Riksdagen framlägga förslag härom.

Ang. tandvård vid landsbygdens små- och folkskolor.

(Forts.)

Till utskottet hade jämväl hänvisats ett från Första kammaren ankommet protokollsutdrag, innefattande delgivning av kammarens beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av en utav herr *Gullberg* väckt motion, nr 89, av enahanda lydelse som herr *Sandstedts* här ovan onförmälda motion samt utvisande, att Första kammaren, med bifall till utskottets hemställan, för sin del beslutat, att Riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, på vad sätt en effektiv tandvård särskilt vid landsbygdens små- och folkskolor kunde komma till stånd, samt för Riksdagen framlägga förslag härom.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren måtte biträda Första kammarens ifrågasvarande beslut.

Häremot hade herrar *Johanson* i Gäre och *Mörtsell* reserverat sig.

Sedan utskottets hemställan föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Johanson* i Gäre, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då jag antecknat mig som reservant i föreliggande utskottsutlåtande, vill jag med några ord klargöra min ställning och framlägga mina skäl för reservationen.

Ehuru jag fullkomligt är ense med utskottet däri, att denna fråga är synnerligen behjärtansvärd och av stor betydelse för folkhälsan, har jag icke kunnat komma till samma slut som utskottet. Ty jag anser, att den omständigheten, att frågan är behjärtansvärd, icke i och för sig utgör ett nog starkt skäl för Riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t. Innan det framvisats för mig, att den begärda utredningen kommer att giva ett positivt resultat, kan jag ej förena mig med utskottet. Jag anser icke, att denna fråga kräver en utredning av särskilt tillkallade sakkunnige. Det är tvärtom en fråga av så allmän beskaffenhet, att var och en av kammarens ledamöter kan utan vidare bilda sig en uppfattning av densamma.

Av motiveringen framgår, att utskottet tänkt sig tvenne vägar för främjande av en effektiv tandvård vid skolorna, dels genom upplysningsarbete och dels genom ett direkt ingripande från statsmyndigheternas sida genom regelbundet återkommande inspektion i skolorna och genom anordnande av kostnadsfri tandvård för eleverna. Vad nu denna senare utväg angår, så inses lätt, vilka stora, för att ej säga oöverbanneliga svårigheter, som här möta. Jag tänker närmast på kostnadsfrågan. De, som i likhet med mig äro bosatta på landsbygden, veta och förstå, med vilka kostnader det skulle vara förenat att organisera och upprätthålla en inspektion och vård av barnens tänder i den omfattning, som motionären här synes önska. Det fordras ingen särskild sakkunskap för att inse, att de svårigheter, som här möta,

Ang. tand-
vård vid
landsbygdens
små- och
folkskolor.
(Forts.)

äro av sådan art, att denna väg omöjligen kan beträdas. Varför då begära en utredning, vars resultat kan anses givet på förhand?

Man invänder kanske: denna utredning kan giva vid handen, att ett kraftigare upplysningsarbete är av nöden. Ja, det inse vi litet var redan nu, utan denna utredning, och vad mer är, åtgärder hava redan vidtagits i denna riktning. Så har meddelats, att folkundervisningskommittén har under behandling frågan om att de blivande lärarna och lärarinnorna skola vid seminarierna erhålla grundlig undervisning i munhygien och att undervisning i detta ämne skall upptagas på folkskolans schema i samband med undervisningen i allmän hälsolära.

Hade motionären begärt en utredning av vad som är orsaken till att ungdomens tänder så tidigt fördärvas, skulle jag däremot kunnat följa honom, men nu kan jag det icke.

Herr talman, jag yrkar avslag å utskottets hemställan.

Vidare anförde:

Herr Enderstedt: Herr talman, mina herrar! Det går för närvarande genom vårt folk en stark strävan att söka åstadkomma en den kroppsliga styrkans och sundhetens renässans. Men när vi arbeta på detta, få vi icke tänka bara på idrotten och vad därtill hör, utan även taga reda på källorna till vårt folks sjukdomar och osundhet.

Den mest spridda sjukdomen i vårt land är tandrötan. 95 procent av de vuxna svenskarna ha defekta tänder, sålunda ha endast 5 procent friska tänder. Det är ännu för de flesta en mycket stor lyx att förse sig med tandborste och hålla sina tänder rena. Det säges från läkarehåll, att den beläggning, som uppstår på dessa orena tänder, är en utmärkt kultur för skilda bakterier och följaktligen också en indirekt orsak till flera olika sjukdomar. Då man hör, att 95 procent av de vuxna svenskarna ha mer eller mindre dåliga tänder, kan denna fråga betraktas icke enbart ur renlighetssynpunkt utan också ur *social* synpunkt. Den mat, som passerar genom en dylik mun, blir förorenad och den luft, som passerar genom en sådan mun, blir också förorenad. Denna orena andedräkt blir icke till skada och obehag endast för den, som själv har denna orena mun, utan också för andra.

Första kammaren har redan bifallit denna motion, och jag undrar, om icke Andra kammaren också skulle vilja göra det, om icke för annat så — för att citera en talare i Första kammaren — ur rent estetisk synpunkt, då det icke är en tilltalande syn ett se en mun med tom tandrad eller med en hel rad svarta, fula tänder.

Den föregående talaren har framhållit svårigheterna härvidlag, och han tycktes anse, att dessa svårigheter voro så stora, att det vore rent av omöjligt att göra något. Så torde emellertid icke vara fallet. Utskottet har mycket väl förstått svårigheterna vid att genomföra en reform, men utskottet har icke varit så aggressivt och har icke uttalat sig för någon obligatorisk läkarundersökning, utan endast velat framhålla, att undervisningen i skolorna bör omfatta även tandvården och att på de platser, där så ske kan, fortsatt undersökning skall komma till stånd av tandläkare.

Kungl. Maj:t har icke förut från Riksdagen fått höra dess uppfattning i detta stycke, och det kan då icke vara ur vägen, att Riksdagen ger sin mening tillkänna, även om från annat håll, från sällskapet för munhygienens höjande och från ett annat håll, framställningar gjorts till Kungl. Maj:t. I alla fall, det som gjorts för tandvårdens höjande i vårt land, är ännu långt ifrån tillräckligt. Det är en stor fråga och en viktig fråga, en fråga, där någonting ovillkorligen måste göras, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. tandvård vid landsbygdens små- och folkskolor.
(Forts.)

Herr Mörtsell: Herr talman, mina herrar! Innan man går att skriva och begära en upplysning i en fråga, måste man ju först göra klart för sig, hur mycket man redan vet i saken, och jag anser, att det härvidlag är så pass mycket, att man kan vara belåten med det tills vidare och således icke behöver skriva. Jag vill söka påvisa i största korthet, vad vi alla redan veta i den fråga, som här är före.

Först och främst så veta vi, att vad landsbygden beträffar, i stort sett ingen tandvård förekommer, utan folk tuggar så länge det går. Sistolida år såg jag i en stockholms-tidning, att till och med i en församling här i Stockholm var det synnerligen illa ställt med skolbarnens tänder, och tidningen drog den slutsatsen, att orsaken var, icke att det icke funnes tandläkare i närheten, utan orsaken var den, att föräldrar och målsmän icke hade lärt barnen att använda tandborste. Angående tillståndet ibland vårt folk i avseende på tandvården, behöves sålunda enligt min uppfattning ingen utredning, det känna vi till förut.

En annan viktig sak veta vi också, och det är den, att det är satt i utsikt att man skall giva obligatorisk undervisning i tandvård både vid seminarierna och i folkskolorna, vilket ju är en glädjande sak. Från fackmannahåll framhålles ju, såsom vi känna till, att undervisning om tändernas skötsel ifrån barndomen är mycket viktigare för att få behålla dem än alla artificiella åtgärder, som utföras av fackmän, sedan tänderna en gång äro förstörda. Det elementära i denna undervisning skall vara att barnen skola lära sig använda tandborsten men — såsom en aktad talare i Första kammaren sade, när frågan var före där — till att lära barnen använda tandborsten behöves ingen utredning.

Den andra punkten i undervisningen skall väl innefatta det, att barnen skola lära sig tugga hårt bröd och därigenom stärka sina tänder från barndomen och akta sig för att tugga socker och karameller och än mer dricka kaffe. Iakttages detta, så kunna de nog få behålla sina tänder. Allt detta veta vi, och för det behöves ingen utredning. Så långt är jag ense med utskottet, och jag tror, att vi äro det alla.

Nå, vad återstår då att utreda? Ja, utskottsmajoriteten har visat på en annan viktig sak, som skall utredas, och det är frågan om inom vilka områden av vårt land den effektiva tandvården skall kunna utföras. Och i fråga om detta synes utskottsmajoriteten vara så osäker, att den icke alls kan visa någon gräns, så att man vet icke, om det skall gå så långt norrut som eken växer eller till Lappmarksgränsen eller till odlingsgränsen eller till polcirkeln. Det säges ingenting om,

Ang. tandvård vid landsbygdens små- och folkskolor.
(Forts.)

hur långt norrut gränsen skall sträcka sig för det område, inom vilket det är möjligt att införa en effektiv tandvård. Men då vill jag fästa uppmärksamheten på, att det står i klämman, att det skall vara inom landets folkskolor och småskolor, och de finnas ju över hela landet. Alltså ha vi nog den frågan klar.

Så återstår att utreda kostnadsfrågan, och det är väl den största. Ja, vad den angår, är det alldeles säkert att det skulle gå åt miljoner, om denna sak skall utföras så, att tandvården verkligen blir effektiv.

Och slutligen en sak till. Såväl i Första kammarens tillfälliga utskotts motivering som i den nu föreliggande motiveringen säges det, att på statens bekostnad skulle tillsättas inspektörer, som skulle komplettera undervisningen på de områden, där det är svårare att utföra den. Så står det i det här utskottsbetänkandet. Tänka vi på den saken, kan jag icke finna, att det skulle bli någon effektiv tandvård med ett sådant förfarande. Inspektören skulle få ett område, vilket, såsom det står i Första kammarens betänkande, skulle vara avsevärt tilltaget, ett ganska vitt och stort område alltså. Ja, må man väl då säga, skulle det vara fördelaktigt och vore saken hjälpt därmed, är det väl bra som det nu är, ty nu äro ju områdena tillräckligt vida för tandläkarna. Nej, meningen vore nog, att de skulle få ett helt eller ett halft län eller några socknar, och så skulle inspektören komma ett par gånger om året och inspektera tänderna bland skolbarnen. Vi känna ju till, hurusom det går mycket fort att tänderna förtäras av tandröta; en tand kan på ett eller två dygn så förtäras av tandröta, att den kan rymma en ärt i hålet; och hur mycket skall då icke kunna medhinnas på ett helt år? Nej, om icke den obligatoriska undervisningen här kan göra till fyllest, ännu mindre hjälper då denna inspektion en gång om året.

På grund av dessa erinringar, och då vi nu alla stå i begrepp att ta ett djupt tag i statskassans pung för att ge pensioner åt hela vårt folk, så anser jag det klokt att, då vi redan veta så mycket i denna fråga, nedlägga pennan och icke skriva och begära utredning härvidlag, som vi icke behöva. Vi böra först se, vad som återstår, sedan alla stora utgifter äro gjorda och sedan vi fått se, hur den obligatoriska undervisningen verkar.

Herr talman, jag ber att få yrka avslag å såväl utskottets framställning som den i ämnet väckta motionen.

Herr Sterne: Herr talman, mina herrar! Det synes mig, som om den siste ärade talaren ganska väsentligt har förbisett den omständigheten, att utskottet här har begärt utredning i en fråga, som vi icke äro kapabla att på rak arm bedöma. Det synes mig, som den siste talaren gått denna utredning i förväg, då han målar alla de mörka sidor, som han i andanom skådade av ett eventuellt bifall till denna framställning.

Han menade också, att på landsbygden förekommer icke någon tandvård i egentlig bemärkelse, såvitt jag kunde fatta honom rätt. I detta hans yttrande synes mig väl ligga en den allra kraftigaste maning till även denna kammare att observera detta förhållande och söka att på ett eller annat sätt råda bot på ett allmänt erkänt miss-

förhållande. Det är tyvärr ännu mångenstädes i vårt land så, som en gång en anekdot, vilken handlar om en i fråga om tandvården fullkomligt okunnig människa, vet berätta. Denna hittade en tandborste och förklarade då: här ser ni ett av överklassens njutningsmedel. Finnes en sådan föreställning och är okunnigheten så stor på landsbygden, särskilt rörande de rent profylaktiska åtgärderna, borde det väl ändå icke vara ur vägen att observera detta missförhållande samt söka åstadkomma någon förbättring. Något är dock bättre än intet. Man får också vid denna frågas bedömande komma ihåg, att vad man här eventuellt kostar på frågan, eller vad staten vid en utredning tilläventyrs kan komma att utgiva, är ett kapital, som dock icke är bortkastat. Det är ett kapital, som alltid kommer igen med ränta, det är ett sådant kapital, som man nedlägger för att förekomma ett ont med stora kostnader till sin följd.

Inom alla fackmannakretsar är man ense om det förhållandet, att den utbredda tandrötan, såsom utskottets ordförande redan anfört, omfattar 95 procent av befolkningen. Denna tandröta är alldeles givet i sin ordning en kraftigt bidragande orsak till alla de farliga folksjukdomar, för vilka det allmänna redan nu får vidkännas dryga kostnader och som i avsevärd grad skulle kunna nedbringas, därest man även såge till att undanröja de smittohärdar, som faktiskt förefinnas i de av tandröta angripna tänderna. Karierade tänder visa sig nämligen vara verkliga härdar och uppsamlare av sådana farliga sjukdomsfrön som tuberkulosbacillen m. fl. Det synes mig verkligen vara omständigheter av så pass allvarlig och viktig art att uppmärksamma, att det skulle vara tämligen underligt, om Andra kammarens ledamöter skulle visa sig stå på en sådan nivå, att de icke här kunna bifalla, vad utskottet föreslagit och vilket förslag redan Första kammaren för sin del bifallit.

Här kommer den siste talaren och påstår, att allt vad som behöves här är att lära barnen tugga hårt bröd och icke låta dem äta socker och karameller. Jag tror, att den åskådningen är alldeles för enkel och alldeles för ytligt tar på detta problem. Jag tror icke alls, att det är sockret och karamellerna, som i och för sig äro det skadliga härvidlag, utan det är skadligt vad man än tuggar, när man icke förstår att hålla tänderna rena, ty därigenom åstadkommas de syror, de beläggningar och ämnen, som förorsaka just denna tandröta. Så ligger väl saken och det gäller väl då att vidtaga något kraftigare åtgärder än att lära barnen tugga hårt bröd; men även om nu problemet vore så enkelt, ha vi dock nu kommit i ett sådant olyckligt läge, att tandrötan är vår mest spridda folksjukdom, och det gäller ju då från det allmännas sida, att på ett mera effektivt sätt än hittills ingripa för att förekomma och råda bot på densamma.

Jag skall, innan jag lämnar denna plats, tillåta mig påpeka, att staten redan observerat detta förhållande i så måtto, att den till undersökning av tänderna hos de allmänna läroverkens elever för år 1913 beviljat ett anslag å 2,000 kronor, och det är meningen, att ett liknande anslag skall utgå även för åren 1914 och 1915. Nu är det ju tämligen egendomligt, att de årade reservanterna inom utskottet kunnat komma till det resultat, att åtminstone den ena av dem kunnat vara

Ang. tandvård vid landsbygdens små- och folkskolor
(Forts.)

*Ang. tand-
vård vid
landsbygdens
små- och
folkskolor.*
(Forts.)

med om att bevilja ett anslag till undersökning av tänderna hos eleverna vid de allmänna läroverken, men däremot icke vilja vara med om, att staten skall lämna bidrag för samma ändamål, när det gäller att åstadkomma bättre tandvård för barnen vid landets små- och folkskolor. Det synes mig vara det mycket stora felet härvidlag, att man på detta sätt söker åstadkomma en utredning och förbättring beträffande de barn, vilkas föräldrar i allmänhet ha det så ställt i ekonomiskt avseende, att de mycket väl kunna sörja både för undervisningsproblemets rätta lösande i denna fråga och även för det rationella efterseendet av barnens tänder, men samtidigt vill lämna åsido det förhållandet, att man här vill förbättra tandvården även på ett annat område, nämligen beträffande sådana barn, vilkas föräldrar av många anledningar äro förhindrade att på ett sätt, som är tillfylllestgörande, själfva uppmärksamma vådorna utav ett förbiseende av denna viktiga fråga och icke heller själva kunna undanröja dessa vådor, även om de aldrig så gärna skulle önska det.

Herr talman, mina herrar! På grund av de synpunkter, som jag nu i korshet tillåtit mig anföra, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och att således Andra kammaren måtte även för sin del understryka det beslut, som Första kammaren redan för sin del fattat.

Herr Vahlquist: Herr talman, mina herrar! Jag är ju visserligen icke sakkunnig på detta område, men jag skall likväl tillåta mig yttra några få ord i frågan.

Den förste talaren slutade sin kritik av utskottets betänkande och utskottets förslag med att säga, att han skulle ha velat vara med om utskottets hemställan, ifall utskottet beaktat en så viktig synpunkt som den, att det här gäller att söka utforska de verkliga grundorsakerna till tandsjukdomarnas uppkomst i allmänhet eller, såsom man kan sammanfatta det, det förhållandet, att tänderna hos oss svenskar i allmänhet åtminstone på senare decennierna ha i väsentlig grad framsämrats. Jag håller före att denna av den ärade talaren framhållna synpunkten är av största betydelse. Jag tror, att man icke kommer dit, man just önskar komma, såvida man icke verkligen försöker att, så att säga, rycka upp det onda med rötterna. Det är ju gott och väl och har sin stora betydelse, att man lär folk att använda tandborste och munvatten, tandpasta och dylikt, men å andra sidan måste man se till, att man utforskar vad som är orsaken till, att just alla dessa åkommor så allmänt yppa sig. Ty det är icke nog med, att vi söka bota sjukdomar, utan vi måste också se till, huru vi skola kunna förekomma dem, och detta senare är enligt mitt förmenande icke mindre viktigt än det förra.

Jag kommer icke att motsätta mig utskottets hemställan, men jag har ansett mig böra framhålla denna synpunkt nu, ty om det skall blifva något av värde med den föreslagna utredningen och med de anslag som härför komma att krävas, måste man med nödvändighet vid denna utredning även tänka på den viktiga frågan, som den förste talaren påpekade och som jag nu här velat ytterligare understryka, den frågan nämligen, att söka utforska de verkliga grund-

orsakerna till, att tänderna hos vårt folk i allmänhet äro så dåliga, ty detta kan icke enbart bero på försummad användning av tandborste och munvatten, utan det måste ligga mycket djupare.

Herr talman! Jag har, som sagt, intet annat yrkande att göra än bifall till utskottets hemställan.

*Ang. tand-
vård vid
landsbyggdernas
smd- och
folkskolor.
(Forts.)*

Herr Sandstedt: Jag skall icke vidare förlänga debatten av denna fråga, men jag kan dock icke underlåta att här yttra några ord med anledning av de ärade reservanternas uttalande. De ha här särskilt, synes det mig, fäst sig vid den omständigheten, att denna fråga skulle medföra så stora kostnader. Det skulle nämligen, mena de, kosta miljoner för att kunna göra något i den riktning, förslaget innebär. Det gäller ju dock här blott en skrivelse till Kungl. Maj:t för utredning av frågan, och man vet därför icke, hur det här kommer att ställa sig. När vi väl fått denna utredning på kammarens bord och varit i tillfälle att se, huru den ter sig, då torde det vara tid att upptaga frågan om, vad denna sak verkligen kan kosta; förr tror jag icke att man kan draga in denna fråga om statens utgifter för denna sak i denna diskussion. Det är ju möjligt, och jag är för övrigt icke främmande för den tanken, att det kommer att visa sig bliva förenat med ganska stora kostnader, men då man nu i alla fall vet, huru svår och härjande denna sjukdom är ute bland vårt folk, synes det mig ändå icke vara mer än rätt och billigt, att man nu begär att åtminstone få en utredning om, vad man skall kunna göra för att kunna motarbeta denna sjukdom.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag å berörda hemställan; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Johanson i Gäre begärt votering yttrade

Herr talmannen: Innan voteringen börjar, ber jag att få erinra kammarens ledamöter om önskvärdheten därav, att de av kammarens ledamöter, som i någon votering önska nedlägga sin röst, men ändock deltaga i voteringen genom att, som det heter, rösta blankt, därvid icke måtte använda ett sätt, som förekommit under senare tiden, nämligen att avlämna dubbelsedlar, då detta sätt lätt kan vid sedlarnas upprullning föranleda ofrivilliga misstag.

Härefter blev nu uppsatt, justerad och anslagen följande omröstningsproposition:

Den som vill, att kammaren bifaller andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Ang. tand-
vård vid
landsbygdens
små- och
folkskolor.
(Forts.)

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 128 ja mot 70 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Herr talmannen anmälde ärendet till handläggning och yttrade därefter: Beträffande föredragningen av denna huvudtitel ber jag att få hemställa, det kammaren måtte medgiva, att, liksom skedde vid föredragningen av nionde huvudtiteln, endast numren å de olika punkterna samt rubrikerna måtte uppläsas och att klämmarna endast måtte uppläsas i sådana fall, där detta av kammarens ledamöter påfordras.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Punkterna 1—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. natur-
historiska
riksmuseets
nybyggnader.

Punkten 27, angående anslag för inredning av naturhistoriska riksmuseets nybyggnad vid Frescati.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 27 av åttonde huvudtiteln föreslagit Riksdagen att för fortsättning och avslutande av inredningen av naturhistoriska riksmuseets nybyggnader vid Frescati bevilja, utöver redan anvisade 175,000 kronor, ytterligare 440,256 kronor samt därav anvisa på extra stat för år 1914 ett belopp av 220,128 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte för fortsättning och avslutande av inredningen av naturhistoriska riksmuseets nybyggnader vid Frescati bevilja, utöver redan anvisade 175,000 kronor, ytterligare 424,774 kronor samt därav anvisa på extra stat för år 1914 ett belopp av 212,387 kronor.

Vid punkten fanns emellertid fogad reservation av herrar greve *F. Cl:son Wachtmeister*, *Ekman* i Mogård, *Hahn*, greve *Klingspor*, friherre *Falkenberg*, friherre *J. G. Beck-Friis*, *Bruce*, *Starbäck*, *Nilson* i Örebro och *E. F. Hellberg*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Sedan punkten föredragits, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Starbäck, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det kan synas, som om den fråga, som här föreligger, är av ganska obetydlig beskaffenhet. Det är emellertid ett förhållande, som gör, att det synes mig, som om innebörden av densamma borde kunna påräkna särskilt denna kammares benägna uppmärksamhet och välvilliga sympatier. Riksdagen har med avseende på statens naturvetenskapliga samlingar, sådana som de finnas här i Stockholm, visat en utomordentligt stor frikostighet. Om man sammanräknar de olika anslagen för riksmuseet, dess byggande, flyttning av samlingar och inredning, kommer man till en summa av 3,366,427 kronor, däruti då inräknat även inköp av tomterna. För administrationen av dessa samlingar och denna stora apparat får man därtill lägga 770,000 kronor, som kungl. vetenskapsakademien av egna fonder och medel anslagit för uppbyggande av bibliotek och andra byggnader, såsom bostad för sekreteraren och dylikt. Vi komma således till en summa av 4,136,427 kronor, vilken mer eller mindre direkt tagits ur den stora allmänhetens fickor för detta särdeles stora ändamål, och jag får för min enskilda del betyga min stora tacksamhet mot landets representation, som så uppmärksammat dessa angelägenheter. I denna summa har också inberäknats det belopp, som återfinnes i utskottets nyss upplästa hemställan, nämligen 424,774 kronor.

Reservanterna i denna punkt vilja nu till denna summa lägga 15,482 kronor. Jag har velat framhålla summan 4,136,000 kronor, å ena sidan, och summan 15,482 kronor å den andra. Vad gäller dessa 15,482 kronor, när vi nu äntligen stå inför möjligheten att spara? Jo, det gäller, huruvida för vissa föremål, som exponeras för den stora allmänheten, skall användas s. k. dubbeltjockt fönsterglas eller spegelglas. Med avseende på behovet av spegelglas eller fönsterglas råder inom fackkretsar ingen som helst meningsskiljaktighet, och jag kan konstatera, att alla äro ense om att spegelglaset med sin fullkomligt släta yta, som genomsläpper ljuset på ett utomordentligt sätt, är att föredraga framför det, huru väl det än göres, buckliga fönsterglas, som icke tillåter föremålets exponerande lika väl. Herrarna kunna lätt få en föreställning om hvad detta betyder, om vi tänka oss en julexposition av två konkurrerande affärer. Den, som har spegelglas i sina fönster, lockar nog lättare allmänheten, än den, som behåller det gammalmodiga, buckliga fönsterglas, genom hvilket expositionen framträder på ett helt annat sätt. Jag kan också nämna, att i utlandet i nästan alla museer ett sådant system med spegelglas och betydligt dyrbarare montering för övrigt är infört, icke blott med avseende på de föremål, som äro tillgängliga för allmänheten utan beträffande alla föremål. I utlandet, i Tysklands stadsmuseer, ja till och med i sådana små länder som Bulgarien och Rumänien hava riksmuseerna spegelglas i sina monter.

Nu är det emellertid så, och detta vill jag särskilt pointera, att det här gäller, huruvida de föremål, som finnas i detta museum, skola kunna komma den stora allmänheten till godo eller icke. Behovet är

Ang. naturhistoriska riksmuseets nybyggnad-r.
(Forts.)

Ang. natur-
historiska
riksmuseets
nyöppnader.
(Forts.)

konstaterat, men säger man, vi, som haft råd att lägga ned 4,300,000 kronor på dessa statens stora samlingar, hava icke råd att offra 15,000 kronor därtill, för att allmänheten, som dock har släppt till dessa penningar, skall kunna få på bästa möjliga sätt utnyttja samlingarna. Det är innebörden av denna fråga. Om herrarna taga reda på, huru det är ställt på riksmuseet, skola herrarna finna, att söndag efter söndag hela året runt liksom också andra dagar, då dessa samlingar äro tillgängliga för allmänheten, vallfärda skolungdomen och allmänheten från huvudstaden samt, tack vare våra utomordentliga kommunikationer, även från landets olika delar till detta stora museum för att få betrakta de föremål, som där exponeras. Jag har då frågat mig: är det riktigt, att vi, efter att här hava beviljat så stora summor, just nu mot slutet, då det gäller denna allmänhet, som fått släppa till penningarna, skola spara på 15,000 kronor? På denna fråga måste jag svara nej. Det är icke riktigt. Här gäller det att göra allmänheten den tjänsten, att den skall få taga i betraktande dessa samlingar, för vilka den släppt till penningar, och för vilka den kommer att få släppa till mera penningar.

Nu kommer man att svara på detta, såsom det också står i utskottets utlåtande, att akademien själv har framhållit möjligheten av inskränkning i användandet av spegelglas. Ja, akademien har icke haft den syn på saken som jag. Hvad gäller det här? Jo, icke att intendenterna och de, som arbeta i museet, skola kunna närmare betrakta föremålen; de öppna naturligtvis skåpen och komma sålunda åt föremålen, och de forskare, som besöka museet, säga till om att skåpen skola öppnas, så att de kunna undersöka föremålen; det är icke akademien som det här gäller, utan allmänheten.

Detta är i korthet de synpunkter, som för mig och mina medreservanter varit bestämmande.

Jag ber således att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Starbäck förenade sig herrar *Nilson* i Örebro, *Hellberg* och *Liljedahl*.

Vidare anförde:

Herr Rydén: Jag kan icke se denna fråga på samma sätt som herr Starbäck, nämligen så, att det å ena sidan gäller många miljoner och å andra sidan 15,000 kronor. Även sistnämnda belopp är ju värt att bespara, om det kan ske utan skada. Förhållandet är, att de montrar, som det här är fråga om att förse med dubbeltjockt fönsterglas, äro icke de stora montrar, som skola inrymma biologiska grupper och där det följaktligen är fråga om större fönsterytor, utan det är små montrar, i vilka man inlägger mindre föremål. Enligt min uppfattning kan man se in i dessa små montrar lika bra genom dubbeltjockt fönsterglas som genom spegelglas.

Jag tror icke, att det är värt att ödsla mycken tid på denna fråga. Första kammaren har redan bifallit utskottets hemställan, fastän

många av reservanterna voro från nämnda kammare, och jag föreställer mig, att det icke finnes sådana skäl, som skulle kunna föranleda Andra kammaren att frågå vad utskottet föreslagit.

Jag skall därför i korthet be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. natur-
historiska
riksmuseets
nybyggnader.*
(Forts.)

Herr Starbäck: Jag vill endast säga några ord. Det är visserligen sant, att med avseende å de stora biologiska montrerna det kan tvistas om, huruvida det ej vore lämpligt att där utbyta spegelglas mot fönsterglas, emedan de föremål, som förvaras i dessa montrar, äro så stora, att man i alla fall får en ganska god bild av dem, även om belysningsförhållandena icke äro så utmärkta. Men här är det fråga om små föremål, vilka äro av stort intresse även för den allmänhet, som icke är vetenskapligt bildad, utan mera på grund av populära framställningar söker få en korrekt föreställning om vad den läst. De små montrerna innehålla bland annat mineraliska kristaller av olika beskaffenhet, vilka särskilt äro i behov av god belysning.

Jag skulle kunna tillägga, att detta anslag också har sin ekonomiska betydelse. Just under de sista veckorna har det inträffat, att fönsterglas av ifrågavarande slag, som icke är så hållbart, har gått sönder på flera ställen. Detta vill jag emellertid icke fästa mig närmare vid.

Att Första kammaren icke antagit detta förslag, beklagar jag. Den kanske icke har den synpunkt, som jag här framhållit, lika klar för sig som jag. Det är den bildningssökande allmänheten, som det här gäller att giva dessa 15,000 kronor, sedan man låtit dem utbetala 4 miljoner kronor för ifrågavarande museum.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Rydén: Jag skall be att få säga några ord. Akademien och alla intendentur äro eniga om, att för de stora montrerna borde man icke använda annat än spegelglas, och det har utskottet också gått med på. Nu säger herr Starbäck, att det är mera lämpligt att använda fönsterglas i de större montrerna än i de mindre. Jag tror emellertid icke, att detta håller streck, utan att herr Starbäck i sin entusiasm för själva saken går till överdrift.

Det gäller här små fönsterytor, och man skall vara nästan halvblind för att icke kunna genom fönsterglas iakttaga de föremål, som finnas i montrerna.

Akademien själv har förresten erkänt, visserligen icke vidare entusiastiskt, att i detta fall även kan användas fönsterglas.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen i enlighet med de därunder gjorda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes av herr Starbäck, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 27) av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten avgivna reservationen.

Omröstningen utföll med 127 ja mot 70 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 28—51.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter föreslagit.

Punkten 52.

Lades till handlingarna.

Punkterna 53—81.

Utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 82.

Lades till handlingarna.

Punkterna 83—96.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 97.

Lades till handlingarna.

Punkterna 98—106.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 107.

Lades till handlingarna.

Punkterna 108—125.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkten 126, angående utgivande i tryck av anteckningar efter juridiska föreläsningar vid rikets universitet och Stockholms högskola.

Ana. tryckning av anteckningar efter juridiska föreläsningar.

Under punkten 126 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen, att

dels för utgivande i tryck av vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom juridiska fakulteterna vid rikets universitet, anvisa på extra stat för år 1914 ett anslag av 3,000 kronor;

dels ock för utgivande i tryck av vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola, anvisa på extra stat för år 1914 ett anslag av 4,000 kronor;

båda anslagen att användas enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma.

Utskottet hemställde,

a) att Riksdagen måtte för utgivande i tryck av vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom juridiska fakulteterna vid rikets universitet, anvisa på extra stat för år 1914 ett anslag av 3,000 kronor, samt

b) att Kungl. Maj:ts förslag om anvisande på extra stat för år 1914 av ett anslag å 4,000 kronor för utgivande i tryck av vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola, icke måtte av Riksdagen bifallas.

Uti en vid punkten fogad reservation hade likväl herrar greve *F. Cl:son Wachtmeister*, *Ekman* i Mogård, greve *Klingspor*, *Lamm*, *Bruce*, *Starbäck*, *Nilson* i Örebro och *E. P. Hellberg* föreslagit, att Riksdagen måtte för utgivande i tryck av vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom juridiska fakulteterna vid rikets universitet och den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola, anvisa på extra stat för år 1914 ett anslag av 7,000 kronor att användas enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma.

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Här gäller det fortsättning av ett gammalt anslag, som Riksdagen första gången beviljade år 1900; detta beträffande utskottets hemställan uti moment a). Dessutom gäller det ett nytt anslag angående bidrag till utgivande av de juridiska föreläsningarna vid Stockholms högskola, vilket utskottet icke vill bifalla. I en reservation har jag jämte en del kamrater från utskottet tillåtit mig hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts proposition på det sätt, att anslagen skulle sammanslås, och att Riksdagen sålunda skulle bevilja 7,000 kronor för utgivande i tryck av vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar att användas under de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott bestämma. Nu är förhållandet det, att när Riksdagen år 1900 första

Ang. tryck-
ning av
antickningar
efter juri-
diska föreläsningar.
(Forts.)

gången beviljade detta anslag, berodde det ursprungligen på framställning från Riksdagens dåvarande justitieombudsman, härads hövding Berger, som framhöll, att det var nödvändigt för de juridiska studierna vid rikets universitet, då det nämligen i vårt fattiga land icke fanns möjlighet för professorerna att på egen bekostnad utgiva sina föreläsningar från trycket. Det behövdes därför bidrag ifrån staten för detta ändamål. Han framhöll dessutom också — och efter vad jag kan förstå, lade han huvudvikten vid detta — att de juridiska föreläsningarna behövdes även för lagstiftningen och rättsskipningen. Som sagt, justitieombudsmannen framhöll i denna sin framställning, på vilken Riksdagens beslut grundade sig, att tryckandet av dessa föreläsningar var nödvändigt icke blott såsom en hjälp vid de juridiska universitetsstudierna, utan framför allt med hänsyn till nödvändigheten av att äga tillgång till en hjälpredda vid lagskipningen och även vid förarbetena till lagstiftningen här i landet. Då det i detta fall naturligtvis icke kan göras någon skillnad mellan de olika högskolor, vid vilka dessa juridiska föreläsningar hållas, har jag för min del icke velat taga på mitt ansvar att förhindra tryckandet av dessa juridiska föreläsningar vid Stockholms högskola, även om jag kan behjerta den farhåga, som utskottet givit uttryck åt, då det anser det vara möjligt, att vi därigenom kunde komma in på den vägen, att statsunderstöd skulle givas åt enskilda läroanstalter.

På grund av vad jag sagt ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i den förevarande punkten. Skälen äro intagna i utskottets motivering, så jag ber endast att få understryka, vad utskottet sagt, nämligen att det kan innebära icke nu överskådliga konsekvenser, om vi här bevilja statsbidrag till en av landets enskilda högskolor, vare sig det kommer att utgå under den ena eller andra formen. Jag skall icke yttra mig om, huruvida det i och för sig är riktigt, att statsbidrag beviljas till dessa högskolor. Men jag håller före, att när den frågan skall avgöras, skall den avgöras icke på det sättet, att, såsom här, vederbörande avdelning eller fakultet vid högskolan bakom ryggen på sin styrelse kommer till Kungl. Maj:t med en framställning därom, utan Kungl. Maj:t och Riksdagen böra ju ha möjlighet att överskåda frågan i hela dess vidd. I detta fall har man gjort en ganska menlös framställning, om att Stockholms högskola skall komma i åtnjutande av ett anslag för publicering av professorernas föreläsningar inom den juridiska avdelningen därstädes — i likhet med hvad fallet är vid statsuniversiteten. Men jag frågar, om man icke har skäl att med utskottet kunna antaga, att här är en inkörsport till mycket vittgående anslag från statens sida. Och under sådana förhållanden tror jag för min del, att Riksdagen gör rätt uti att avslå den av Kungl. Maj:t och den rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola gjorda framställningen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundström i Göteborg: Herr talman! Det förefaller mig som om den siste talaren, liksom utskottet, vore fången i en viss

missuppfattning angående detta anslag. Det är här, så vidt jag kan förstå, icke alls fråga om något anslag, vare sig till statsuniversitetet eller till Stockholms högskola, utan det gäller här ett anslag för tryckande av föreläsningar, låt oss säga universitetsläroböcker, och man brukar väl i allmänhet med tacksamhet mottaga sådana läroböcker och vad som kan användas vid universitetsundervisningen, vare sig de komma från den ena eller andra läraren vid rikets universitet eller högskolor. Lika litet som jag anser detta vara ett anslag till universitetet, lika litet anser jag detta vara ett anslag till Stockholms högskola. utan det är ett anslag till tryckning av föreläsningar i juridik, avsett att åstadkomma ett undervisningsmaterial och ett vetenskapligt material, som i lika hög grad kan komma statsuniversitetens studerande som enskilda högskolors studerande och alla övriga, som studera juridik, så långt svenskt språk talas, till godo. För mig hade det varit angenämast, om reservationen fått den formuleringen, att därav klart framgått, att anslaget helt enkelt hade tillstyrkts för tryckande av föreläsningar i juridiska ämnen vid rikets universitet eller högskolor. Men jag kan gå med på reservationen även med den formulering, som av reservanterna i utskottet givits åt densamma, och jag ber därför, herr talman, att med betonande av den synpunkt, jag här i början av mitt anförande framhöll, få yrka bifall till reservationen.

Ang. tryckning av anteckningar efter juridiska föreläsningar.
(Forts.)

I detta anförande instämde herr *Hildebrand*.

Herr Lindhagen: Jag skall be att för min del få yrka bifall till reservationen.

Förhållandet är, som herr Rydén framhållit, att den juridiska fakulteten vid Stockholms högskola ingått direkt till Kungl. Maj:t med denna framställning med förbigående av högskolans styrelse och läraråd. Fakulteten har enligt egen uppgift trots, att den därmed angivit hela denna sak såsom mera privat och såsom stående vid sidan av själva universitetsundervisningen, såsom också framhållits av någon av de föregående talarne. Emellertid är denna sak icke så komplicerad, att icke herrarne gott kunna förstå, att Stockholms högskolas styrelse och läraråd äro livligt med på denna framställning. Själv är jag ledamot av styrelsen och inspektor för högskolan. Jag har anmält saken i styrelsen, och vi voro alla med om, att det skulle vara synnerligt önskvärt, att detta anslag lämnades åt högskolan. Alltså tror jag icke, att kammaren bör ha några betänkligheter här emot ur de formella synpunkter, som herr Rydén framhållit.

Vad utskottsutlåtandet i övrigt beträffar, innefattar det ett underkännande av den betydelse, som dessa enskilda högskolor och speciellt Stockholms högskola ha. Man säger, att det icke finns anledning antaga, att icke statsuniversitetet fylla behovet i fråga om juridisk undervisning, och häri ligger då, att man icke vet vad man skall göra med denna fakultet vid Stockholms högskola. Men den har framsprungit ur ett mycket starkt behov, och särskilt herr Rydén, som så ivrigt förfäktar att få fram en annan ämbetsmannautbildning, bör förstå vikten av att det i Stockholm, i huvudstaden,

Ang. tryckning av anteckningar efter juridiska föreläsningar
(Forts.)

finnes tillgång till juridisk undervisning, så att de blivande ämbetsmännen under sin studietid kunna komma mera i förbindelse med det levande livet, som rör sig omkring dem, varigenom det också blir lättare att påverka dem än vid statsuniversiteten. Ur denna och även andra synpunkter har den juridiska fakulteten vid Stockholms högskola nog en stor allmän betydelse.

Men så kommer det sista skälet, nämligen att det skulle bliva ett farligt prejudikat att understödja denna enskilda institution. Då vill jag i likhet med föregående talare påpeka, att det här är fråga om att understödja utgivandet av föreläsningar i juridik till gagn för alla studerande vid alla universitet och till gagn för alla advokater i hela landet och till gagn för alla andra, som vilja begagna denna undervisning. Då är det väl bra formalistiskt och för saken ogagneligt att säga, att dessa föreläsningar, som utkomma från Stockholms högskolas juridiska fakultet, vilken för närvarande är sammansatt, åtminstone delvis, av mycket framstående krafter, att just dessa föreläsningar skola icke spridas i landet, då allmänheten icke har samma gagn av dessa föreläsningar som av dem, som utgivas från småstadsuniversiteten. Detta kan icke vara ett riktigt resonemang.

Frågans kärnpunkt, för vilken det andra endast är en betäckning, är dock det, som jag nämnde nyss, att det kunde bliva ett farligt prejudikat, och att, om vi började att understödja på detta sätt, så kanske detta kunde föra annat med sig. Ja, de där prejudikaten få alltid stå i vägen, när man icke vill något. Tänk, vad Riksdagen har varit frikostig med att bevilja anslag till alla möjliga nykterhetsföreningar! Jag tror, att det är 30 eller 40 nykterhetsföreningar, som fått anslag för att sprida upplysning och trycka skrifter, men den juridiska fakulteten vid Stockholms högskola skulle icke få detta anslag, det skulle bli ett så farligt prejudikat, och därför bör det icke komma i fråga. Ingenting är väl dock vanligare än att Riksdagen lämnar anslag för att understödja enskilda institutioner. Och i detta fall, som jag särskilt framhållit, är det ju så, att just den sak gagnas, för vilken anslaget gives, vilket gagn uteblir, ifall man gör detta undantag. Nu har dessutom reservationen icke, som Kungl. Maj:t gjort, sönderdelat anslaget på olika universitet, utan detta är sammanslaget till en helhet, och då försvinner ännu mer den där farhågan.

Ja, herr talman, jag ber på det allra livligaste att få yrka bifall till reservationen.

Med herr Lindhagen instämde herr *Palmstierna*.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Då jag nu ber att få förena mig med dem, som yrka bifall till reservationen, måste jag bekänna, att jag i många avseenden är förekommen av borgmästare Lindhagen.

Jag vill bara än en gång stryka under, att det icke kan vara rimligt att se detta anslag som ett anslag speciellt för Stockholms högskola. Det är väl ett anslag för spridande av vetande, fullkomligt oavsett från vilken högskolas professorer dessa skrifter härstamma. Det är, tycker jag, ytterst behjärtansvärdt, att dessa föreläsningar bli

tillgängliga för den stora allmänheten lika väl som andra föreläsningar, och jag ber att få påpeka vikten därav för domare, advokater eller administrativa tjänstemän att, allt efter som lagstiftningsarbetet i landet går framåt, hava tillfälle, även sedan de lämnat universitetet eller eljes sakna möjlighet att direkt komma i åtnjutande av vetande i detta avseende, att läsa skrifter ordentligt utgivna av kompetenta personer, och sålunda alltjämt kunna följa med juridikens utveckling.

Jag skall, herr talman, be att på det lifligaste få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Lundell*.

Herr Rydén: Jag förstår ju, att personer som äro särskilt intresserade i ärendet, ävensom en del jurister se på denna sak på ett annat sätt, än vad statsutskottets majoritet gjort. Jag kan dock för min del ej finna, att här kan resoneras på det sätt, herr Lundström i Göteborg gjort, ty vore det riktigt, vad han påstått, att detta är ett anslag för spridande av vetenskaplig juridisk litteratur, så frågar jag: varför skall detta begränsas på sätt här skett till att gälla vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom de juridiska fakulteterna vid rikets universitet och inom den stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola. Om detta vore ett allmänt anslag för vetenskaplig juridisk litteratur, varför nödvändigt hålla sig till *föreläsningar*, och varför skulle man nödvändigt hålla sig till de herrar, som äro *professorer* vid dessa fakulteter? Det kan finnas vetenskaplig juridisk litteratur även utanför deras krets, författad av andra, som i detta fall kunde vara förtjänta av statsbidrag lika fullt som professorerna. Själva anslaget står under rubriken »gemensamma universitetsändamål», och hela dess läggning är sådan, att det avser bara professorernas föreläsningar och icke vetenskaplig juridisk litteratur i allmänhet. Föreligger behov av att få vetenskaplig juridisk litteratur tryckt på statens bekostnad, är rätta sättet för ordnandet av denna angelägenhet, att sådan litteratur tryckes, oavsett om det är föreläsningar, hållna vid universitet eller högskola och oavsett vilka personer, som utarbetat densamma. Jag vill erinra herrarna därom, att det är många andra, som utarbeta vetenskaplig juridisk litteratur än professorerna vid universiteten och vid högskolorna i Stockholm. Jag kan som exempel nämna den nuvarande justitieombudsmannen, som utgivit omfattande vetenskapliga arbeten på vissa områden inom juridiken, och det är åtskilliga andra, som gjort på samma sätt.

Många här önska kanhända att på denna väg få ett prejudikat för att de enskilda högskolorna skola få statsunderstöd. Det kan jag förstå. Jag vill icke yttra mig om den saken, men jag anser, att om den uppfattningen får göra sig gällande, den saken skall tagas upp i hela sitt sammanhang.

Skola vi gå fram på den linjen, att stats- och rättsvetenskapliga avdelningen vid Stockholms högskola skall ha statsanslag, ja, då måste vi, mina herrar, också taga upp herr Tengdahls tanke från i fjol om indragandet av den juridiska fakulteten vid Upsala universi-

Ang. tryckning av anteckningar efter juridiska föreläsningar.
(Forts.)

Ang. tryckning av anteckningar efter juridiska föreläsningar.

(Forts.)

tet. Dessa båda saker höra tillsammans och böra prövas i ett sammanhang. Jag kan icke finna annat än, att det på detta sätt blir ordning i det hela. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Nilson i Örebro: Det torde icke kunna bestridas, att statsutskottet har företrätt den mera formalistiska synen på föreliggande spörsmål, under det att reservanterna, som härvidlag ha anslutit sig till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, mera tagit fasta på det levande livets krav.

Nu sökte den, som här förde utskottets talan, göra gällande den meningen, att det här vore fråga om ett anslag till Stockholms högskola, men man har ju här på alla håll tydligt sagt ifrån att så ingalunda är händelsen. Jag ber att endast få understryka detta.

Här är det icke fråga om någonting annat än ett anslag med ändamål att för den ungdom, som ägnar sig åt juridiska studier eller den allmänhet, som annars är intresserad av juridiska spörsmål, bereda *ökad möjlighet att tillgodogöra sig de insikter och den kunskap uti juridik, som är representerad vid Stockholms högskola. Det är detta det är fråga om, och ingenting annat.* Hur den föregående talaren då kan med verkligt grundade skäl göra gällande, att det här är fråga om ett anslag, som skall föra med sig nu oöverskådliga konsekvenser, det kan jag icke förstå. Så säger han: varför icke bevilja detta anslag med än vidare omfattning? — Jo, helt enkelt och först och främst därför, att det icke är något annat spörsmål, än detta, som nu föreligger. Jag hoppas också, att den siste ärade talaren ej kan skrämma kammaren i detta fall därmed, att om vi nu bevilja detta anslag, så få vi lov att börja på med att också giva anslag med ändamål att i framtiden giva ut de juridiska skatter, som till äventyrs kunna finnas i den ena eller den andra institutionen, varom nu intet förslag föreligger.

Jag tror, att det är lämpligt, att vi härvidlag begränsa frågan till dess rätta räckvidd, och det är icke fråga om någonting annat än vad jag här förut har antytt, och som också är understruket i reservationen, nämligen huruvida förtjänstfulla anteckningar från föreläsningar i juridik även vid Stockholms högskola kunna få utgivas med stöd av det anslag varom nu är fråga. Jag ber sålunda att få anhålla om kammarens bifall till reservationen.

Med herr Nilson i Örebro förenade sig herr *Byström*.

Herr Rune: Herr talman! Bara några ord med anledning av herr Rydén's påstående, att det visat sig, att många andra personer än universitetslärare giva ut juridiskt vetenskapliga avhandlingar och skrifter, att de göra det utan statsanslag, och att det därför skulle vara olämpligt att giva statsanslag åt dessa professorer för utgifvande i tryck av deras föreläsningar. Jag skall då be att få påpeka, att i allmänhet är det så, att de juridiska skrifter, som jag antager han åsyftade, både de, som finnas utgivna av justitieombudsmannen och andra, som man ofta ser, äro i allmänhet lagar med kommentar, där man anför motiven för lagarna, redogör för behandlingen i Riksdagen och i lagutskottet m. m. Och sådana skrifter kunna ju i någon mån

löna sig att giva ut av enskilda, därför att allmänhetens intresse — även den icke juridiskt bildade allmänhetens — för dessa skrifter är så stort, att de vinna en ganska avsevärd avsättning. Men jag tror icke, att man kan säga detsamma om de föreläsningar, som nu äro föreslagna att utgivas. Jag tror icke, att allmänhetens intresse för dem är så stort, att det kan bära sig för professorerna att giva ut dem utan statsbidrag. Därför tror jag, att denna litteratur många gånger blir otryckt, vilket jag anser vara till ganska stor skada för allmänheten.

Ang. tryckning av anteckningar efter juridiska föreläsningar.
(Forts.)

Således, herr talman, ber jag att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr *Tengdahl* instämde häruti.

Herr Lundström i Göteborg: Herr talman! Jag nödgas ännu en gång säga den ärade statsutskottetsledamoten på skånebänken, att han i detta fall är fången i en missuppfattning. Nu senast talade han om, att det finnes andra människor här i landet, som skriva vetenskaplig juridisk litteratur än professorerna, och att de därför borde innefattas i detta anslag. Men här är det icke fråga om vetenskaplig juridisk litteratur direkt i form av vetenskapliga monografier och dylikt, utan här är det fråga om undervisningsmaterialet och tryckandet av föreläsningar, och officiellt åtminstone kan man icke veta att sådant kan utgå från andra än de kända juridiska undervisningsanstalterna. Det är därför man finner det naturligt, att anslaget endast går till tryckningen av föreläsningarna från dessa universitet.

Samma statsutskottsledamot sökte inveckla denna fråga ytterligare genom att säga, att man här rullar upp icke blott frågan om anslag till enskilda högskolor — såvitt jag vet åtminstone har icke den högskola, som jag själv har äran tillhöra, och icke heller andra enskilda högskolor ännu gjort några påtryckningar för att av staten få något sådant bidrag — men alldeles oavsett detta, så skulle på grund av detta anslag även upprullas frågan, om staten skulle avhända sig den ena av sina egna juridiska fakulteter. Jag får säga, att detta resonemang är för mig alldeles ofattbart. Staten har redan exempelvis lämnat anslag till populära föreläsningar vid Göteborgs högskola liksom vid Stockholms högskola. Betyder detta, att staten skall låta bli att hålla populärvetenskapliga föreläsningar vid sina egna fakulteter, eller rullas därmed upp frågan om fakulteternas indragning? Eller om staten lämnar bidrag till tryckandet av en lärobok, som utgives från ett enskilt läroverk eller en enskild högskola, betyder detta, att staten skall avhända sig alla sina egna skolor eller alla sina egna universitet? Detta resonemang är för mig fullkomligt ofattbart.

Herr talman! Jag ber fortfarande att få yrka bifall till det i reservationen föreslagna, såvitt jag kan förstå, synnerligen väl avvägda anslaget.

Herr Rydén: Den jämförelse, som herr Lundström nu gjorde, haltar ju fullkomligt. Här är det fråga om — huru vi än resonera — huruvida det skall givas anslag till tryckningen av de föreläsningar,

Ang. tryckning av anteckningar efter juridiska föreläsningar.

(Forts.)

som äro hållna av *professorerna* vid en viss *fakultet* eller en viss avdelning inom Stockholms högskola, eller icke. Det kan väl icke jämföras med de populärvetenskapliga föreläsningar, som hållas av professorer och andra alldeles oberoende av deras ställning till universiteten, och som för resten äro en från universiteten alldeles fristående verksamhet.

Fastän herrar stockholmare och herr Lundström i Göteborg hava varit uppe i debatten och försäkrat motsatsen, är jag övertygad om, att det kan bli efterräkningar för framtiden om detta anslag beviljas.

Herr Edén: För att herr Rydén icke skall tro, att intresset för denna sak uteslutande finnes hos representanter för och vänner till de enskilda högskolorna, så skall jag ta mig friheten att säga några få ord i ärendet, som åtminstone böra kunna visa, att man även från universitetshåll är fullt medveten om, att det, som här är föreslaget, är av stort värde för den allmänna juridiska undervisningen och bildningen, samt att det på intet sätt kan anses falla de gamla universiteten i ämbetet eller på något vis skada eller undergräva deras ställning.

Jag skall icke för mycket upprepa vad redan så starkt framhållits, nämligen var kärnan i denna sak ligger. Här gäller det ju bara att på lämpligt sätt göra tillgänglig juridisk litteratur och ingenting annat. Nu har herr Rydén fäst sig vid, att det i så fall blir endast sådan litteratur, som författas av högskolans professorer. Ja, det må nu så vara, men det är väl ändock icke något direkt fel, att den författas av professorer vid högskolan. Det förhåller sig ju helt enkelt på det sättet, att om man skall med statsbidrag understödja utgivandet av juridiska handböcker, så kan man icke göra detta billigare, än om man bara behöver bidraga till tryckningen. Föreläsningarna äro utarbetade, och det blir således icke fråga om något arvode för själva arbetet, utan det gäller bara, att få de redan utarbetade föreläsningarna tryckta och sålunda möjliggöra, att de kunna användas på flere ställen, än där de äro hållna.

Herr Rydéns anmärkning om, vilka konsekvenser detta skulle dra med sig beträffande anslag till högskolorna i allmänhet, måste jag i likhet med herr Lundström fullständigt visa bort. Jag tänker för min del alldeles inte vara med på att lägga bördor för de enskilda högskolorna på staten. Men den saken har icke det bittersta med den föreliggande frågan att göra — här gäller det inte att understödja Stockholms högskola, utan att trycka juridiska handböcker. För övrigt är reservationen formulerad på det sättet, att den sammanför de av Kungl. Maj:t begärda summorna i ett gemensamt anslag till utgivande av trycket av föreläsningar, vilka äro hållna vare sig vid universitet eller högskola av deras juridiska lärare. Även universitetens jurister få alltså en fördel genom höjningen.

Allt talar för, att man bör använda denna billiga form att hjälpa upp vår ganska torftiga och knappa juridiska litteratur, och jag ber därför att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen i överensstämmelse med de därunder förekomna yrkandena propositioner

först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Rydén begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Ang. tryckning av anmärkingar efter juridiska föreläsningar.
(Forts.)

Den som vill, att kammaren bifaller den vid punkten 126 av statsutskottets förevarande utlåtande nr 8 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda punkt.

Voteringen utvisade 92 ja, men 98 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Punkten 127.

Lades till handlingarna.

Punkten 128.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 129.

Lades till handlingarna.

Punkterna 130—135.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkterna 136 och 137.

Lades till handlingarna.

Punkterna 138—143.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkten 144.

Lades till handlingarna.

Ang. extra
och vikarie-
rande ämnes-
lärare.

Punkten 145, angående extra och vikarierande ämneslärare.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 145 av förevarande huvudtitel föreslagit Riksdagen

dels medgiva, att till extra ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken finge för år 1914 utgå följande tilläggsarvoden:

för extra ordinarie lärare, vilken fullgjort de för behörighet till ordinarie ämneslärarbefattning vid allmänt läroverk stadgade villkoren, 700 kronor, samt

för extra ordinarie lärare, som icke fullgjort nyssnämnda villkor, 500 kronor,

dels ock till arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken bevilja på extra stat för år 1914 ett anslag av 285,500 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft två lika lydande motioner, väckta, den ena inom Första kammaren, nr 79, av herr *E. Lindblad m. fl.* och den andra inom Andra kammaren, nr 170, av herr *Söderberg i Hobborn m. fl.*, däruti, i den del, som berörde nu förevarande ärende, föreslagits, att Riksdagen måtte avslå vad Kungl. Maj:t äskat utöver vad Riksdagen därtill senast beviljat.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med avslag å herrar Lindblads m. fl. och Söderbergs m. fl. ovann berörda motioner i den del, varom nu vore fråga, måtte

a) besluta, att för extra ordinarie ämneslärare, vilken avlagt akademisk examen, som medförde rätt att söka lärarbefattning vid allmänt läroverk, och genomgått provårskurs, skulle utgå ett årligt arvode av 2,700 kronor samt att för extra ordinarie lärare, som icke fullgjort sålunda stadgade villkor, skulle utgå ett årligt arvode av 2,300 kronor; samt

b) till arvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken bevilja på extra stat för år 1914 ett anslag av 285,500 kronor.

Punkten föredrogs, varefter,

Herr Söderberg i Hobborn yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarna torde se har jag jämt 11 av kammarens ledamöter vid denna punkt väckt en motion. I motiveringen till denna motion ha vi anfört, att det torde vara en klar och oavvislig plikt för oss litet var, som dagligen och stundligen se en hård strid för att av den svenska jorden avvinna de värden, som skola föda landet, att noggrant pröva och avväga de löner, som bjudas i statens och kommunens tjänst. Vi ha med anledning av den kungl. propositionen velat göra en erinran till Riksdagen, till våra kamrater, att noga tänka sig för, då det nu gäller att återigen beträda den väg, som leder till höjda löner och ökade inkomster åt statstjänarna.

Jag vill ifrån början medgiva, att den klass av statstjänare, dessa extra läroverkslärare tillhöra, visserligen icke har någon avlöning, som

vi kunna kalla hög, utan dessa lärare få ju nöja sig med ganska blygsamma inkomster. Vid 1904 års löneroglering bestämdes ju avlöningen, för dem, som genomgått provår och sålunda förklarats kompetenta, till 2,000 kronor, och för dem, som icke genomgått sådant provår, till 1,800 kronor. Det kan, säger jag, visserligen synas, som om dessa arvoden vore tämligen låga, men om vi tänka på att dessa lärare äro nyligen utkomna från akademien och icke hava haft någon möjlighet att öva sig i undervisning, utan först vid början av sin anställning vid läroverken få öva sig in i det arbete, som skall bliva deras levnads-kall, te de sig icke så låga. Det förhåller sig verkligen annorlunda med folkskolelärarekåren. För denna kår äro övningsskolor anordnade, vilka sätta eleverna i stånd att skickliggöras för sitt kall. Men på detta område finnes det ju ingen annan möjlighet för de unge männen än att under privat undervisning och anställning som informatorer i familjer kunna vinna någon färdighet på detta område. Elementar-skolorna måste sålunda taga dessa unga män sådana de äro, och dessa få då gå där som extra någon tid. När de sedermera få den färdighet, som är nödvändig, genomgå de s. k. provår för att sedermera i tur och ordning komma in som ordinarie lärare vid våra läroverk. Under sådana förhållanden tror jag, att man måste tänka på, att de första åren för dessa lärare måste betraktas såsom ett led i deras fortsatta utbildning för lärarekallet, och under sådana förhållanden är jag, liksom mina medmotionärer, av den mening, att man icke borde sätta dessa löner alltför högt. Vi äro även övertygade om att, i fall icke goda löneförmåner funnes, många utav dessa unga män säkerligen skulle ha valt en annan levnadsbana; det kanske också visar sig i början av deras verksamhet, att de icke äro danade för detta, och jag tror, att det icke är klokt att på detta sätt locka in unga män i stort antal att beträda en levnadsbana, som de kanske icke äro danade för. Jag vill med andra ord säga, att det levande intresse, som bör finnas hos en ung man, bör förefinnas även hos dem, innan de åtaga sig dessa befattningar, innan de gå in på denna bana, så att icke den höga avlöningen måtte locka in dem, utan det levande intresset för lärarekallet måtte spela en mera avgörande roll.

Jag tror, att när man går ut från den synpunkten, 1,800 kronor icke är så litet för en inkompetent lärare, och 2,000 kronor för en kompetent extralärare är ingalunda ett föraktligt arvode, när man tänker på, att dessa lärare om fyra eller fem år få bekläda ett ämbete, som ger dem en säker inkomst för framtiden med en begynnelse-lön av 3,000 kronor och alla de förmåner, som följa med befattningen.

När jag närmare ser på de motiv, som legat till grund för herr statsrådets framställning, kan jag icke värja mig för den tanken, att man har gått ganska vårdslöst till väga, när man har inkommit till Riksdagen med denna framställning. Först och främst vill jag göra en anmärkning på det stora belopp, som här är fråga om, då det gäller att i ett enda tag höja avlöningen för de inkompetenta med 500 kronor, och för dem, som äro förklarade kompetenta, med 700 kronor. Det är väl ändå någonting enastående uti våra lönerogleringar att gå tillväga på detta sätt. Utskottet har, synes det mig, behandlat denna fråga synnerligen välvilligt, då det gått ett steg ännu längre,

*Ang. extra
och vikarie-
rande ämnes-
lärare.*

(Forts.)

Ang. extra
och vikarie-
rande ämnes-
lärare.
(Forts.)

så att, när Kungl. Maj:t föreslagit, att det skulle vara en tillfällig löneförbättring, statsutskottet anser, att det med dessa belopp bör bli en konstant löneförbättring.

För att lämna en redogörelse för detta ärendes behandling inom departementet, vill jag nämna, att departementschefen anfört en skrivelse, inkommen från skolöverstyrelsen och daterad den 30 september 1912. Det heter bland annat i denna skrivelse:

»Överstyrelsen anser sig till en början böra taga fasta på den vid ovanbemälda riksdagsdebatt av en medlem av statsutskottet lämnade uppgiften, att den uppfattningen, att läroverkslärarna och särskilt extra lärarna behöva en lönereglering, varit fullkomligt enhällig på den avdelning inom statsutskottet, som i första hand haft att handlägga propositionen om nya tjänster vid de allmänna läroverken; att vidare de resonemang, som där förts, visat, att alla voro uppfyllda av den uppfattningen, att det här icke kunde vara billigt att stanna vid ett alltför lågt belopp, då det gällde att höja avlöningsvillkoren. Det gjordes, enligt samma uppgift, med all rätt den jämförelsen mellan läroverkslärarna och amanuenserna vid ämbetsverken, att man beräknat, att amanuenserna skola hava två befattningar och åtnjuta lön från båda, samt att tjänstgöringen för en extra lärare möjligen kunde i allt väsentligt anses sammanfalla med uppehållet av två amanuensbefattningar. Det ansågs därför icke mer än billigt, att beloppet av extra lärarnas löner bestämdes i analogi härmed. I anslutning till den åskådning, som enligt denna i Riksdagen lämnade uppgift sålunda gjort sig gällande inom ifrågavarande avdelning av statsutskottet, tillåter sig överstyrelsen att uttala den mening, etc.»

Nu är det väl ändå något underligt, att man med ledning av ett uttalande av en medlem i statsutskottet, att inom en avdelning där skulle ha förekommit sympatier för en sak, lägger detta som grund för en så väsentlig löneförhöjning för dessa lärare. Det anser jag åtminstone vara något väl omotiverat; jag kan icke hjälpa det. Visserligen talade gamle häradsbörding Restadius på sin tid i Andra kammaren om de 24 småkonungarna i statsutskottet, som han ansåg och hade kännedom om, att de ägde en obegränsad makt i Riksdagen. Det ha vi också förnummit under årens lopp, men att dessa småkonungar skola ha en sådan obegriplig makt, att, då en av dem gör ett uttalande på en avdelning inom statsutskottet, detta sedermera, när det kommer till allmän kännedom, skall läggas till grund och medföra vittgående konsekvenser, det är åtminstone något, som förefaller mig obegripligt.

Ja, herr talman, jag är ej övertygad om, att det kan vara lönt att göra något yrkande, då jag har den erfarenheten att, då ett enigt statsutskott gått med på någonting, det nästan är omöjligt för Riksdagen att få någon ändring i detta. Det är emellertid åtskilligt i statsutskottets motivering, som jag vill fästa uppmärksamheten på, och det är särskilt det, att utskottet anser, att den löneförhöjning, som bereddessa dessa lärare 1904, redan i och för sig måste betraktas såsom ganska måttlig. Ja, mina herrar, jag tror, att vi lantmän åtminstone, böra ha stor respekt för de steg man tager, när det gäller löneförhöjningar, så att det måtte ske med verklig försiktighet, och det tror jag icke någon bör klandra oss för. Men när man söker bedöma

denna fråga och utfinna vad som ligger till grund för löneförhöjningen med de belopp, som här äro föreslagna, tror jag verkligen man frestas använda ett motsatt ord till detta ordet »måtlig».

Ja, jag skall icke uppehålla kammarens tid längre. Endast ännu bara en sak. Statsutskottet omnämner, att i händelse motionärerna skulle vidhålla sitt yrkande, så borde man åtminstone icke stannat vid den summan av 108,500 kronor som fastställdes år 1912, utan höja den med åtminstone det belopp, som utgör tillskott till ytterligare erforderliga extralärare. Med anledning av detta skall jag be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till vår motion, på det sättet, att summan höjes från 108,500 kronor till 132,500 kronor.

Ja, herr talman, jag vet icke, om jag har någon förhoppning att detta yrkande skall vinna någon tillslutning, men jag har åtminstone velat uttala min uppfattning i denna punkt.

Herr vice talmannen, som under herr Söderbergs i Hobborn anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav här efter ordet till

Herr Rydén, som yttrade: Herr talman! För min del är jag livligt övertygad om, att kammaren i detta fallet gör rättvisa och handlar klokt, om den bifaller utskottets hemställan. Redan under den stora debatten vid fjolårets riksdag angående tillskapande av ett antal nya lärartjänster vid de allmänna läroverken, hade jag tillfälle att angiva den ståndpunkt, som jag i likhet med alla mina kamrater inom avdelningen hade, och som jag ansåg mig böra meddela, nämligen att det fanns starka skäl för att reglera extra lärarnas löner. Vad som sedan har inträffat, torde icke i något avseende ha jävat riktigheten av vår dåvarande uppfattning.

Om utskottets förslag blivit lagt så, att det fått något direkt sammanhang med den stora och svåra frågan om en provisorisk löne-reglering för de ordinarie lärarna vid de allmänna läroverken, som Kungl. Maj:t ställt i utsikt, då skulle där funnits anledning att hysa någon betänklighet mot att bifalla utskottets förslag. Men utskottet har undanröjt denna stötesten genom att framlägga, icke en provisorisk, utan en *definitiv* löne-reglering, som till ett skäligt belopp bestämmer extralärarnas löner för de kommande åren.

Jag vill icke alls jäva vad herr Söderberg i Hobborn yttrat angående de skäl, som finnas för att gå varsamt fram på detta område, men jag har den bestämda uppfattningen, att, ifall man icke gör en löne-reglering för extralärarna vid de allmänna läroverken, så begär man en stor orättvisa mot dem. Det förslag, som framställt här av utskottet, står i full överensstämmelse med de löne-regleringar man under loppet av de sista 6 eller 7 riksdagarna företagit för andra statens tjänstemannakorporationer. Redan vid fjolårets debatt angavs den uppfattningen, att man fick en utgångspunkt för bestämmandet av extralärarnas löner genom att jämföra dem med två amanuens-arvoden. Då dessa arvoden utgöra vardera 1,500 kronor, skulle vi följaktligen komma upp till 3,000 kronor för extralärare. Men be-

*Ang. extra
och vikarie-
rande ämnes-
lärare.
(Forts.)*

*Ang. extra
och vikarie-
rande ämnes-
lärare.
(Forts.)*

räknar man, att i detta belopp måste ingå ortstillägget för befattningshavare i Stockholm — 300 kronor — kommer man för riket i dess helhet just till dessa 2,700 kronor, som läroverksstyrelsen föreslagit, och utskottet enhälligt förordat.

Jag tror för min del, att kammaren icke skulle göra rätt mot denna stora korporation, om kammaren icke biträdde utskottets förslag. Det kan icke förnekas, att om man tager i betraktande nu gällande levnadsomkostnader och att det ju ofta är de fattiga studenterna, som bli läroverkslärare, och att de därför ofta ha stora studiefkulder att dragas med när de först komma ut, synes det mig, som om staten handlade rätt genom att se till, att extralärarna icke ha det alltför knappt och jämmerligt, vilket alldeles uppenbart är fallet med de nuvarande lönebeloppen. Fastän jag annars brukar stå på de sparsammas sida, har jag måst ställa mig på den ståndpunkten, att Riksdagen måste skipa rättvisa mot denna kår likaväl som den gjort med flertalet övriga tjänstemannakårer.

Men jag ber tillika få understryka utskottets uttalande i denna punkt, nämligen att detta utskottsförslag i intet avseende får betraktas såsom föregripande eller bindande för Riksdagens ståndpunkt till den lönereglering, som förebådats för den ordinarie personalen. — Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härpå anförde

Herr Beckman i Linköping: Då jag begärde ordet, visste jag icke, att utskottets taleman redan gjort detta. Jag ämnade emellertid yttra mig i alldeles samma riktning, och jag skall därför be att få instämma med den föregående talaren.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr vice talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Söderberg i Hobbörn under överläggningen framställda yrkandet, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 146—152.

Vad utskottet hemställt, bifölls.

Punkten 153.

Lades till handlingarna.

Punkten 154.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 155.

Lades till handlingarna.

Punkterna 156—162.

Kammaren biföll utskottets i dessa punkter gjorda framställningar.

Punkten 163.

Lades till handlingarna.

Punkterna 164 --166.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 167—169.

Lades till handlingarna.

Punkterna 170—172.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

Punkten 173.

Lades till handlingarna.

Punkterna 174 och 175.

Kammaren biföll vad utskottet föreslagit.

Punkterna 176 och 177.

Lades till handlingarna.

Punkterna 178—182.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 183.

Lades till handlingarna.

Punkterna 184—186.

Utskottets framställningar biföllos av kammaren.

Punkten 187.

Lades till handlingarna.

Punkterna 188 och 189.

Kammaren biföll vad utskottet hemställt.

Om under-
 stöd till vissa
 fortbildnings-
 kurser för
 lärare och
 lärarinnor
 vid folk- och
 småskolor.

Punkten 190, angående understöd till vissa fortbildningskurser för lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor.

I överensstämmelse med Kungl. Maj:ts under punkten 187 av förevarande huvudtitel därom gjorda framställning hemställde utskottet, att Riksdagen måtte bevilja på extra stat för år 1914 ett anslag av 15,000 kronor att användas enligt Kungl. Maj:ts bestämmande och på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna gott fastställa, till understödande av fortbildningskurser för lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor.

Reservation hade dock avgivits av herrar *Strömberg, Persson* i Stallerhult, *Sjö* och *Gustafsson* i Örebro, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte av Riksdagen bifallas.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr *Söderberg* i Hobbarn: Vid denna punkt finnes en reservation, som går ut på avslag å Kungl. Maj:ts framställning. Jag är den förste att inse betydelsen av sådana här fortsättningskurser för våra folkskollärare och folkskollärarinnor och jag tror, att de i många fall skulle ha stor nytta med sig, men jag är icke lika övertygad om, att det är nödvändigt, att Riksdagen, att staten redan nu på detta så att säga förberedande stadium tar hand om denna undervisning. Jag tror, att man borde känna sig för något ute i landet, hur behovet är, och höra sig för, vad den erfarenhet säger, som vi ha vunnit under de senare åren.

Jag vill i detta sammanhang nämna om vad vi i Kopparbergs län ha för erfarenheter på detta område. Inom hushållningssällskapet framkom det en begäran från vissa håll till hushållningssällskapets förvaltningsutskott att taga initiativ till en sådan här fortsättningskurs, vilken skulle hållas i Mora förliden sommar. Förvaltningsutskottet tog saken under övervägande och ställde sig mycket välvilligt till den ifrågavarande framställningen. Det föranstaltades om tillkallande av lämplig lärare, det träffades anordningar för denna undervisning, men inom förvaltningsutskottet uppställdes det villkoret för kursens hållande, att åtminstone 25 lärare och lärarinnor skulle anmäla sig till densamma. Men när tiden för anmälningen var tilländalupen, var det icke mera än några få stycken, som hade anmält sig, varför kursen måste inhiberas.

Nu är det visserligen sant, att här är frågan lagd på något bredare basis, så att vid dessa fortbildningskurser skulle förekomma föreläsningar om hembygden och varjehanda annat, som kunde vara nyttigt för lärarna vid skolundervisningen, såsom undervisning i jordbruksnäringen o. s. v., och man har delat upp undervisningen uti tre särskilda kurser, A-kursen, som borde innehålla undervisning i teckning, med omkring 40 deltagare, och en B-kurs för hembygdsundervisning med, kan jag förstå, minst 20 deltagare och slutligen en kurs i och för undervisning i fortsättningsskolan.

Ja, jag ställer mig som sagt mycket sympatisk till detta, och enligt vad jag hört från Skåne särskilt, skulle sådana kurser varit talrikt besökta, och detta borde väl verka uppmuntrande till fortsättande av dessa skolor samt utgöra skäl för att det allmänna skulle bidra till dem. Men jag för min del håller före, att man borde förvärva någon större erfarenhet ute i bygderna om detta, och jag tror, att det kan ske på ett mycket enkelt sätt genom att landsting, hushållningssällskap och kommuner förena sig för att försöka åstadkomma något i här ifrågasatt riktning, ty om nu Riksdagen anslår denna summa på 15,000 kronor, förslår det icke, det är ju ingenting att tala om, det är bara en liten droppe i det stora havet. Men ha vi en gång beviljat ett anslag för detta ändamål, tror jag icke, att det skall vara möjligt att sedan komma från saken, utan det kommer att draga konsekvenser med sig, som icke sluta på hundra tusen kronor, det är min övertygelse.

Det kan ju hända, att undervisningen i skolan kommer att vinna på detta, det är ju möjligt, men jag tror, att med den stegring, som utgifterna på åttonde huvudtiteln utvisa, vi ändå borde avvakta tiden och söka på annat sätt vinna erfarenhet och stadga, så att man hade bättre förutsättningar för att med framgång bedriva en undervisning på detta område, och det är därför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr talmannen, som under nästföregående anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, gav nu ordet till

Herr Starbäck, som yttrade: Den siste ärade talaren ställde sig ju i själva verket, om jag uppfattade hans anförande rätt, helt sympatisk emot det strävande, som kommit till uttryck i denna Kungl. Maj:ts framställning. Han var egentligen rädd för att en början skulle medföra en anslagsökning år efter år, så att vi slutligen skulle komma upp till ganska avsevärda belopp. Det är icke utan, att jag i det fallet tror som han, att detta är en början, men i olikhet med honom tror jag icke, att vi i detta fall behöva frukta för konsekvenserna.

Den tid vi leva i är en demokratisk tid. Vi ha ju på många områden varit vittne till demokratiens genombrott och detta icke minst i avseende på bildningen. Över allt, på alla bildningens områden, ha strävanden gjort sig gällande att få en verklig och riktig växelverkan till stånd mellan den högre och den lägre bildningens områden. Man börjar känna ansvaret inom de kretsar, vilka på grund av lyckliga förhållanden kommit i åtnjutande av den högre bildningens skatter. Från universitetshåll har ju för många år sedan, som herr Söderberg erinrar sig, utgått den paroll, som möjliggjort genom vissa sådana fortbildningskurser eller åtminstone kurser, analoga med dessa, för en hel del av Sveriges folkskollärarekar att på det sättet taga del av den högre bildningens skatter. Ett sådant uttryck av denna ansvars känsla, denna känsla av skyldighet att söka dela med sig av bildningens goda, som lyckliga omständigheter givit dem, finner man också i den strävan, som föranlett utgivandet av populärvetenskaplig litteratur. Jag erinrar i det fallet om studentföreningarna Verdandis och Heimdals småskrifter.

Om understöd till vissa fortbildningskurser för lärare och lärarinnor vid folkskolor.
(Forts.)

Om under-
stöd till vissa
fortbildnings-
kurser för
lärare och
lärarinnor
vid folk- och
småskolor.
(Forts.)

Här stå vi inför en ny fas i denna strävan, nämligen upprättandet av fortbildningskurser landet runt för folkskollärare, och det ligger i sakens natur, och det framgår av den kungl. propositionen, att för denna stora kår det måste framträda en känsla av isolering, en känsla av fattigdom så att säga gentemot den hastiga utveckling, som på olika bildningsområden gör sig gällande, där de var i sin ort sitta utan möjlighet att komma i kontakt med denna utveckling. Nu förstår jag mycket väl, att man omöjligen kan ordna saken så, att hela denna väldiga kår av svenska barnlärare på en gång eller ens i större utsträckning skall kunna inom jämförelsevis kort tidrymd få tillfälle att föröka sina kunskaper. Detta har emellertid för mig omöjligt kunnat utgöra ett tillräckligt skäl att säga nej, när det gäller att här göra en början. Vi kunna icke vänta med att göra en sådan; det är enligt min uppfattning vår skyldighet gentemot dessa människor, som dock hava våra barns uppfostran om hand, att giva dem så mycket som möjligt, och därför anser jag denna punkt i huvudtiteln vara av en alldeles utomordentligt stor betydelse.

Det är ju, som herrarna finna, tre slags kurser, som här äro föreslagna, dels en teckningskurs, dels en kurs i hembygdsundervisning, som bägge skulle gälla för undervisning i folk- och småskolan, och slutligen en kurs för undervisning i fortsättningsskolan, som särskilt skulle röra tillämpning av de vetenskaper, som beröra jordbruksnäringen. Jag vill för min del och från min synpunkt sett fästa särskild vikt vid kursen i hembygdsundervisning. Hembygdsundervisning eller hembygdskunskap är ett jämförelsevis nytt ord i det svenska språket, det säger kanske inte så litet detta ord, men det innebär ännu mer än det säger. Det gäller att omedelbart för barnen taga fram det åskådningmaterial som finnes, det gäller att omedelbart giva åt hembygdens barn en känsla av samhörighet med denna hembygd, det gäller att med alla medel få fram, att fördjupa denna samhörighet, denna känsla av att äga ett hem, dels genom att visa på den praktiska sysselsättningen runt omkring, den mera så att säga ekonomiska sidan av saken, som är bunden just vid ifrågavarande hembygd, men det gäller också mera ideella intressen. Jag tänkte, då frågan om Risinge kyrka händelsevis gick förbi här helt apropos, att i det sammanhanget säga några ord om kursernas betydelse för hembygdskänslans bevarande. Jag ber nu att få taga fram Risinge kyrka såsom ett exempel på vad jag menar. Herrarna förstå, att ett sådant minnesmärke i och för sig utgör ett talande exempel för svenska barn i historiskt avseende och innefattar en hel del anknytningspunkter vid undervisningen, som äro av fullkomligt oskattbart värde.

Som jag ser saken, kunna således omöjligen konsekvenserna, om de också vore så stora som herr Söderberg i Hobborn befarade, avskräcka mig ifrån att på det allra varmaste vädja till kammarens medlemmar att bifalla Kungl. Maj:ts hemställan, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till den hemställan, som utskottet med anledning av Kungl. Maj:ts proposition här gjort.

Med herr Starbäck förenade sig herrar *Helger, Berg* i Munkfors, *Mossberg, Andersson* i Rакlösen, *Ekerot, Magnusson* i Kalmar och *Hellberg*.

Vidare anförde

Herr Söderberg i Hobborn: Ja, herr talman, jag högaktar på det allra livligaste det varma intresse, som den föregående ärade talaren alltid lagt i dagen, när det gällt ungdomens förkovran i kunskaper och insikter, och det har alltid varit en glädje för mig att höra honom, när han med sin vanliga intelligens försvarar undervisningen av de unga. Jag vill därför icke, att mitt första anförande på något sätt skall tolkas så, som om jag hade velat ställa mig avvisande till den sak här nu är fråga om. Jag har tvärtom varit med om att söka få fram sådana här kurser, men med den erfarenhet jag har, som dessa försök ytterligare givit mig, har det varit mig ganska svårt att inse, att frågan bör lösas så som här föreslås. Jag har trott, och jag tror det fortfarande, att det vore bättre, att man i de olika delarna av landet, i våra hemorter sökte verka för denna sak genom att intressera kommunerna, landstingen och hushållningssällskapen för densamma. Jag tror icke, att dessa skulle ställa sig avvisande, och jag anser därför, att man först bör söka gå den vägen, innan man beviljar statsmedel för ändamålet. Det är endast detta jag velat här framhålla. Skulle det emellertid visa sig inom kammaren förefinnas ett mera avsevärt intresse för denna angelägenhets ordnande på nu ifrågasatt sätt, skall jag visst böja mig härför, och jag hoppas också, att ett beslut i den riktningen i framtiden skall visa sig bliva till välsignelse för vår ungdom.

Jag har, herr talman, endast velat tillägga detta till vad jag förut yttrat.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Efter av herr talmannen givna propositioner å de därunder framkomna yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 191--204.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 205, angående understöd åt en centralorganisation för anordnande av goda och billiga teaterföreställningar.

I två likalydande, inom Riksdagen väckta motioner, nämligen nr 43 i Första kammaren av herrar *Wavrinsky* och *M. Hellberg* samt nr 120 i Andra kammaren av herr *Sandler*, hade föreslagits, att Riksdagen måtte till understöd åt en centralorganisation, som anordnade goda och billiga teaterföreställningar företrädesvis i landsorten, bevilja för år 1914 ett anslag å 10,000 kronor, varav minst 5,000 kronor skulle användas utslutande till beredande av lägre biljettpriser åt allmänheten, att utgå under de villkor i övrigt, som av Kungl. Maj:t fastställdes.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte av Riksdagen bifallas.

Andra kammarens protokoll 1913. Nr 20.

3

Om understöd till vissa förbildaingskurser för lärare och lärarinor vid folk- och småskolor.

(Forts.)

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.

Ang. under-
stöd för an-
ordnande av
teaterföre-
ställningar.
(Forts.)

Vid punkten var likväl fogad reservation av herrar *A. C. Lindblad, Starbäck, Rydén, Lindberg, E. F. Hellberg* och *Jansson* i Falun, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning angående sättet för statens medverkan till anordnande av goda och billiga teaterföreställningar och därefter för Riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill omständigheterna kunde föranleda.

Efter föredragning av punkten begärdes ordet av

Herr Starbäck, som yttrade: Herr talman! Som herrarna finna, har en motion blivit väckt av herr Sandler, i vilken hemställes om ett anslag å 10,000 kronor, av vilka 5,000 för användande »uteslutande till beredande av lägre biljettpriser åt allmänheten att utgå under de villkor i övrigt, som av Kungl. Maj:t fastställas».

Nu är det ju alldeles givet, att om denna fråga en mycket livlig debatt kan utspinna sig, försåvitt man icke såsom jag är övertygad om teaterns utomordentliga betydelse som bildningsmedel. Vid ett tillfälle, måndagen den 17 februari 1913 — denna riksdag således — hade också en stor del av kammarens ledamöter tillfälle att personligen bilda sig ett begrepp om meningen med *Skådebanans* verksamhet — ty det är, kan man ju säga, namnet på den sammanslutning, som i första rummet skulle kunna komma i åtanke, ifall ett sådant anslag som det här ifrågasatta en gång av Riksdagen skulle beviljas. Denna sammanslutning ordnade då ett uppförande å Dramatiska teatern härstädes av Strindbergs Mäster Olof, som väl ingen kan förneka vara ett av den svenska dramatikens mästerverk, ja, ett verk, som utan tvivel kan ställas i jämbredd med även de allra förnämsta i världslitteraturen. Jag bevistade också denna föreställning. Det var en egendomlig stämning, som slog mig till mötes i denna salong, där man eljest är van att se en helt annan publik. Nu var den fylld från golv till tak av högtidsklädda skaror från huvudstadens fattigare folklager, vilka med ett utomordentligt intresse åsågo framförandet av Strindbergs odödliga mästerverk ifrån scenen. Det var under sådana omständigheter för mig omöjligt att komma ifrån den tanken, att de försök denna sammanslutning med så utomordentligt gott resultat gjort i vårt land i syfte att popularisera den dramatiska konsten förr eller senare måste ådraga sig statsmakternas uppmärksamhet och understöd. Nu är det ju så, att det går kanske lättare att få fram en sådan föreställning i huvudstaden med dess stora resurser, en ned-sättning å biljettprisen å huvudstadens teatrar kan alltid möjliggöras genom det intresse, som finnes i detta stora samhälle. Men Skådebanans huvudändamål och huvudsyfte, som också lyckligt kunnat realiseras, har varit att föra ut den goda teaterkonsten på landsbygden, att giva dramatikens skatter och uppfostrande möjligheter åt befolkningen landet runt. Och om man läser igenom motionen och ser på den förteckning å platser i landsbygden, där föreställningar givits, skall man finna, att Skådebanan verkligen väl fyllt sin uppgift härvidlag.

Jag skall för tillfället, herr talman, icke gå längre in på frågan, den torde kanske komma att närmare belysas senare. Jag skall endast be att få säga det, att under sådana omständigheter hade jag för min del gärna velat tillmötesgå motionärens hemställan fullständigt. Men då det inte är så lätt att av en enskild motionärs framställning riktigt kunna få klart för sig, hur en fråga kommer att taga sig ut, ansåg jag det vara försiktigast att föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t, och jämte mig ha ytterligare några utskottsledamöter reservationsvis förenat sig om en sådan hemställan, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.

(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Grängesberg och *Tysk*.

Vidare yttrade:

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Då jag nu går att här med några ord försvara statsutskottets hållning i denna fråga, så vill jag på det bestämdaste ifrån början uttala, att uti det yrkande, som jag här kommer att göra, icke får inläggas den meningen, att jag skulle underskatta teaterns betydelse såsom ett tidens bildningsmedel. Att jag i detta fall icke kunnat biträda motionärernas framställning och icke heller har kunnat biträda det slut, vartill reservanterna kommit, är helt enkelt beroende på sådana skäl, som eljest så ofta framhållits i denna kammare.

För det första är det icke gärna möjligt att överskåda, vart konsekvenserna av ett beslut i denna riktning skulle leda. Men därtill kommer, att denna huvudtitel, som i dag av kammaren behandlas, ju svårt ut högst betydligt. Där finnas så många behjärtansvärda anslag, som vi här ha nödgats bevilja, att det belopp i dess helhet, om vilket det under denna huvudtitel rör sig, ju är väsentligt större, än vad det förut varit. Här föreligger nu ett alldeles nytt förslag. Här är meningen att slå in på en ny väg, att lämna understöd åt företag av en art, som förut icke haft Riksdagens understöd. Jag tror, att det är klokt att icke genom en skrivelse giva på hand, att man är beredd att längre fram också lämna anslag för detta ändamål. Och det är av dessa skäl, som jag, herr talman, i korthet anhåller att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Sandler: Herr talman! Efter herr Starbäcks anförande kunde det kanske icke vara så mycket att tillägga. Men då jag är motionär i denna fråga, ber jag att först få säga, att jag icke tänker ingå på någon diskussion rörande de kostnadsberäkningar, som ligga till grund för motionärernas hemställan, och vidare att jag, såsom saken nu ligger, kommer att ansluta mig till reservationen.

Jag ber att därtill få lägga endast några ord för att motivera min ståndpunkt. Det har ju från statsutskottets sida framhållits, att då majoriteten där har avstyrkt en skrivelse i detta ärende, så har det ingalunda skett därför, att man har velat underkänna teaterns folkbildande betydelse. Jag ber att få understryka detta uttalande. Det

*Ang. under-
stöd för an-
ordnande av
teaterföre-
ställningar.*

(Forts.)

är sålunda ingen anledning att upptaga diskussion på denna punkt, utan frågan gäller allenast, huruvida det finnes någon anledning för staten att taga befattning med denna sak.

Utskottets motivering för sitt avstyrkande är ju i huvudsak, att man försvarar, att det här gäller en verksamhet, som till sin art är sådan, att den bör omhändertagas av det enskilda initiativet. Ja, jag ber att därtill först få erinra om, att staten redan på andra områden har lämnat sitt understöd åt liknande företag, men dessutom att det ju förhåller sig så, att denna sak har blivit omhändertagen av det enskilda initiativet. Andelsföreningen Skådebanan har utvecklat en omfattande verksamhet, som tydligt nog visat, att det är fråga om en sak, som omfattas med mycket allmänt intresse i hela landet. Men det har nu visat sig, att denna verksamhet icke lär kunna fortgå i samma omfattning som hittills och framför allt icke lär kunna fortgå på det sättet, att landsorten och landsbygden bliva i tillräcklig grad tillgodosedda i sina intressen i detta hänseende. Och det är under dessa omständigheter, som jag förmenar, att man måste taga under allvarligt överbäggande, om det icke kan vara av intresse för staten att i någon form träda stödjande emellan, då man nu erkänner teaterns folkbildande betydelse. Det är framför allt ur två synpunkter som jag skulle vilja framhålla, att här föreligger ett verkligt intresse för staten att träda stödjande emellan. Det är för det första den synpunkten, att det här gäller att bereda möjlighet för de obemädlade klasserna att tillgodose sina behov av god och fostrande teaterkonst. Erfarenheten från Skådebanans verksamhet visar också, att det verkligen är möjligt att kunna avsevärt nedsätta biljettpiserna, om man organiserar saken på planmässigt sätt. Och man har därför all anledning att förmoda, att om staten skulle träda till stödjande, skulle man kunna gå längre på denna väg.

Dessutom — och det är för mig kanske huvudsaken — gäller det här ett intresse för landsorten och framför allt för landsbygden. Jag vill erinra kammaren om, att under sjunde huvudtiteln äskas betydande anslagsbelopp för teatrarnas verksamhet i huvudstaden. Och det förefaller mig verkligen, att man vid detta förhållande kan starkt sätta i fråga, om icke staten borde göra något även för att upprätthålla en god teaterkonst uti landsorten. Skådebanans verksamhet visar, att man där motser sådana föreställningar med mycket stort intresse, liksom det visat sig, att man måste komma att indraga denna verksamhet i mycket stor omfattning, därest det icke är möjligt att få något stöd från det allmännas sida. Och då man här hänvisar till det enskilda initiativet, torde det böra framhållas, att det dock har sina synnerligen stora svårigheter att lita på detta enskilda initiativ, då det gäller mera avlägsna och undangömda trakter av landet, där befolkningens ekonomiska resurser äro små och där intresset för denna sak är slumrande. Jag tror därför, att man där icke endast har att tillgodose redan förefintliga intressen, utan också att väcka intresse i bygder, där man hittills aldrig någonsin haft tillfälle att se en verkligt god teaterpjäs.

Det torde kanske också böra framhållas, att såsom biografväsendet har utvecklat sig här i landet, kan man förmoda, att landsbygden

kommer att översvämmas av underhaltiga biografföreställningar. Och jag tror, att det vore en nyttig åtgärd, om man i tid försökte att väcka upp intresset för bättre konstformer än dessa biografföreställningar.

Ang. understöd för användande av teaterföreställningar.

(Forts.)

Jag tillåter mig därför, herr talman, hemställa om bifall till reservationen.

Med herr Sandler instämde herrar *Branting, Winberg, Waldén, Forssell, Larsson* i Västerås, *Lindley, Sävström, Svensson* i Skönsberg, *Helger, Hallén, Akerman, Kloo, Magnusson* i Kalmar, *Johansson* i Uppmälby och *Anderson* i Råstock.

Herr Lindberg: Herr talman, mina herrar! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i vad här redan av en föregående talare yttrats, men det är ett par synpunkter, vilka jag gärna som representant för landsbygden vill framföra.

Det gäller här i denna föreliggande fråga, huruvida den rörelse, som har påbörjats för att bereda befolkningen tillfälle att få se mera förädlande skådespel, skall tillerkännas statens understöd eller icke. Det har ju icke av någon bestritts, att teaterverksamheten är av en samhällsnyttig art. Det kan ju kanske sägas, att det för städernas vidkommande icke kan behövas någon hjälp från statens sida för att åstadkomma goda teaterföreställningar i städerna. Åtminstone vad de större städerna beträffar, finnes det alltid möjlighet för folket att bli i tillfälle att njuta av goda skådespel, försävt icke kostnadsfrågan lägger oöverbärliga hinder i vägen för detta. Men det skulle kanske ändå icke skada, och vi ha av den förste talarens relaterande av Skådebanans föreställning på Dramatiska teatern för en tid sedan fått det intrycket — och det tror jag, att vi alla fingo, som voro närvarande — att det behöves, att folket, de mindre bemedlade klasserna, bli i tillfälle att få se den goda konst, som finnes på våra teatrar repertoar. Men jag tror, att detta särskilt för landsbygden är — jag höll på att säga en livsfråga — åtminstone en fråga av synnerligen stor betydelse och synnerligast för de platser på landsbygden, där industrien sammanträngt befolkningen i större samhällen. Där har man på senare tider för att tillfredsställa det nöjesbehov, som väl lär vara till finnandes hos alla människor, lagt märke till, att det finnes mindre sällskap, mindre skådespelarsällskap, som man nästan kan säga tävla om att bjuda denna del av folket på det sämsta av det sämsta, som finnes i teatern. Det är däri, jag tror, att faran ligger, och det är däri, jag ser nödvändigheten för det allmänna, för staten att ingripa, om icke allt detta skall leda dithän, att vårt folks smak blir fullständigt missriktad. Jag har själv såsom boende på en större industriplats många gånger varit i tillfälle att se, vilka dåliga föreställningar, som kunna givas, och jag är tämligen säkert övertygad om, att detta medför en allvarlig fara för vårt folks försämring i detta avseende.

Här tror jag, att staten har skyldighet att träda emellan. Jag tror, att det är vår skyldighet att försöka leda vårt folks tänkesätt i

Äng. understöd för anordnande av teaterföreställningar.

(Forts.)

en annan riktning än den, man möjligen kan befara, att det kan komma att inledas i till följd av dessa sämre föreställningar.

Denna fråga är för mig ej någon nöjesfråga. Jag är inte av den åsikten, att vi i närvarande stund ha råd att lägga ut pengar för att bereda vårt folk nöjen. Därtill ha vi tillräckligt med allvarliga saker att använda statens medel till. Men, såsom jag nyss sade, det är en nödvändighet, tror jag, att söka inrikta vårt folks tänkesätt i bättre banor än hittills.

Jag vill minnas, att jag för några år sedan samtalade med en prästman i Lund just i denna fråga. Han hade varit i Malmö och där bevistat någon av de uppläsningar, som på den tiden höllos där av en av våra mest berömda skådespelare, nämligen August Lindberg, och han sammanfattade sina intryck från denna uppläsning i ungefär följande ord: »Jag skulle önska, att de vore i lag förbjudna, alla de dåliga föreställningar och allt det tingel-tangel, som nu för tiden bjudes alltför ofta vårt folk. Och så skulle jag därtill önska, att goda skådespel, goda teaterföreställningar kunde ges åt hela folket på statens bekostnad.» Jag för min del vill inte sträcka mina önskningar så långt i närvarande stund. Men jag skulle dock önska, att Riksdagen lämnade sitt bifall till reservationen, och att den sålunda gäve sitt erkännande åt de strävanden, som redan satts i gång för att bereda vårt folk bättre teaterföreställningar än dem, med vilka det för närvarande i allmänhet får låta sig nöja.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Söderberg* i Stockholm och *Tengdahl*.

Herr Hamilton: Herr talman! De många och varma anföranden, som vi här ha hört om det stora behovet av och det livliga intresset för dessa teaterföreställningar, kunna väl endast förklaras därav, att de, som så talat, ha mycket litet reda på de verkliga förhållandena i vårt land. Den siste aktade talaren sade, att det är en livsfråga för vårt land att få denna »Skådebanans» verksamhet spridd ut till vår landsbygd. Nej, mina herrar, det är helt andra livsfrågor för vårt land, som vi först och främst böra beakta, så t. ex., att vårt folk får en ordentlig folkskoleundervisning. Så länge denna folkskoleundervisning står på den låga ståndpunkt, som den för närvarande gör, så borde det väl aldrig kunna vara tal om att lämna anslag till en »Skådebana». Vårt folk i folkskolan skall enligt fastställt plan undervisas under åtta månader av året. Men hur många är det i själva verket, som få åtnjuta denna föreskrivna undervisning. Det är ett 300,000-tal barn, som *icke* få det, utan som undervisas endast under s. k. halvtidsläsning.

Jag har i dag med posten fått ett brev från en folkskollärare i en församling, som heter Öxabäck. Han talar om att i församlingen, som består av ett 1,400-tal invånare finnas tre s. k. mindre folkskolor och en storskola. I dessa mindre folkskolor undervisas endast varannan dag barn, tillhörande folkskolans två lägre klasser, och de öfriga dagarna småskolebarnen. Och även i den enda folkskola, som finnes i församlingen och i vilken socknens alla äldre barn skola gå, är

undervisningen ordnad med sådan varannandagsläsning. Således få barnen i denna församling allenast hälften av den undervisning, som de borde ha. Folkskolläraren förklarar också, att församlingen skulle önska få sina skolförhållanden bättre ordnade, bland annat genom att få flera skolor, men att den inte har råd härtill. Och för att ådagalägga riktigheten härav, bifogar han sina egna debetsedlar. Hans inkomster uppgå till 1,680 kronor — han hör sålunda inte till dem, som ha några stora inkomster — och han visar, att hans skatter till kronan, till kyrkan, till skolan och till fattigvården belöpa sig till — märk väl, mina herrar, 591 kronor 71 öre. *Detta* är någonting att taga itu med. Man kan inte begära, att denna församling skall bättre ordna sitt skolväsende, när den är så nedtyngd av skattebördor. Men man kan inte heller begära, att någon riksdagsman, som har blicken öppen för *detta* spörsmål, skall votera anslag till någonting, som kallas »Skådebanan», innan hela vårt folk fått en undervisning, som ägnar och anstår en civiliserad nation.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Med herr Hamilton förenade sig herrar *Bengtsson* i Norup, *Andersson* i Raklösen, *Larsson* i Klagstorp, *Pålsson*, *Runefors*, *Ifvarsson*, *Persson* i Tofta, *Carlson* i Herrljunga, *Anderson* i Knapasjö, *Persson* i Björbyholm, *Johanson* i Gäre, *Karlson* i Västtomten, *Mossberg*, *Andersson* i Skrädene, *Gustafsson* i Örebro, *Bogren*, *Andersson* i Milsmaden, *Hansson* i Solberga, *Ström*, *Westlund*, *Hansson* i Bäck, *Sundström*, *Mörtsell* och *Sandstedt*.

Herr Odqvist: Herr talman! Jag för min del skulle kunna avstå från ordet efter herr Hamiltons anförande, men jag ber dock att i största korthet få framföra min mening.

Denna huvudtitel upptar ju många punkter och år från år ökas anslagen. Men skall den nu belamras även med anslag till att skaffa fribiljetter för barn till teaterföreställningar på landsbygden och för att uppehålla skådespelarverksamheten, då tror jag ändå, att Riksdagen har slagit in på en oriktig väg. Det kan väl åtminstone icke gärna vara rimligt, att detta skall tillämpas även på landsbygden. Möjligen skulle det kunna låta sig göra för städerna, men jag tror dock, att det i städerna i allmänhet finnes tillräckliga resurser i detta avseende utan något understöd från statens sida.

Jag ber att få instämma i herr Hamiltons yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr *Söderberg* i Hobborn instämde häruti.

Herr *Sjö*: Herr talman, mina herrar! Det är ett gammalt ordspråk, som säger, att »tiderna förändras och vi med dem». Jag erinrar om detta därför, att det under forna tider var många radikala riksdagsmän, som motionerade om, att man skulle taga bort det statsanslag, som man under långliga tider har givit våra statsteatrar, nämligen Kungl. Operan och Dramatiska teatern. Nu komma radikala riksdagsmän och motionera om att man skall ge anslag till teater-

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.
(Forts.)

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.

(Forts.)

trupper, som resa landet rundt och giva föreställningar, och de göra det i den goda tanken, att ett understödjande härav skall vara nyttigt och gagneligt för svenska folket. Men hur nyttigt och gagneligt detta möjligen än må vara, så tror jag dock, att man måste mera se till, huruvida landet verkligen har råd att giva anslag till sådana föreställningar, som det nu här är fråga om.

En av reservanterna, nämligen Lindberg, som ganska varmt förordade bifall till reservationen, yttrade, att vi ej ha råd att giva anslag för vårt folks nöjen, men så kom ett men, och detta men utmynnade i att man borde bifalla den vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Vi måste dock tänka på, och det har jag gjort, att vi se till att få inkomster och utgifter i staten att gå ihop, så att man icke skall behöva låna och låna, såsom man rätt ofta får göra, om inte för de löpande utgifterna, så dock för andra utgifters skull. Se vi på denna huvudtitel i synnerhet, så har den under förlidet år ökats med över 3 miljoner och i år med betydligt större belopp. Skall det fortsätta på detta vis, och skall man tillfredsställa alla möjliga krav, som framställas såväl av motionärer som från andra håll, så vet jag sannerligen inte, var det skall sluta.

Motionärerna här tala om, hur väl det gått dem i handom, dessa teatertrupper, när de rest omkring på landsbygden och givit sina föreställningar. De ha till och med kunnat lämna 20—40 procents rabatt på det vanliga priset på teaterbiljetter. Därav synes det mig emellertid framgå, att dessa teaterföreställningar i ekonomiskt hänseende redan hära sig, och att de således icke behöva något statsanslag. Jag ber tillika att få fråga herrarna: om vi skola börja att giva anslag till sådana föreställningar, som det nu är fråga om, vad skall då bli följderna? Jo, följderna blir helt säkert, att detta anslag kommer att stiga år från år, ty en 5,000 eller 10,000 kronor, som motionärerna här begära, det kan ju inte vara annat än en droppe i havet, när man skall ge föreställningar landet runt. Och den ena landsändan vill väl komma i åtnjutande av dessa föreställningar likaväl som den andra, i synnerhet om detta nu betraktas såsom en så stor fördel, hvilket jag för min del icke gör.

Jag kan sålunda under alla omständigheter icke vara med om att bifalla vare sig motionen eller reservationen, utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Isaksson* och *Andersson* i Knäppinge.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag förstår mycket väl, hur denna fråga ligger. Men jag förstår ju också, att herr Hamilton betydligt bättre än jag har reda på förhållandena ute i landet. Det förstod jag redan i tisdags, så det hade herr Hamilton icke behöft upplysa mig om i dag. Men det kan inte hindra mig från att ha min mycket bestämda övertygelse om att det verkligen icke kan vara lämpligt att, när det gäller en sådan skrivelse till Kungl. Maj:t som den nu föreslagna, inblanda folkskolefrågan. Jag väntade verkligen ett ögonblick,

att herr Hamilton skulle komma även med vägfrågan, och jag tackar honom för att han icke gjorde det.

Jag tror för övrigt, att om vi i de bygder, som herr Hamilton framhållit såsom särskilt illa lottade med avseende på folkskoleväsendet, hade haft folk, som verkligen hade samma intresse, som finnes på andra håll för sådana bildningsmedel, som det här är tal om, då skulle det varit bättre ställt även med folkundervisningsväsendet därstädes. Därom kan ju visserligen herr Hamilton ha en annan mening, men jag får ju också behålla min.

Emellertid, det lär väl knappast komma att öka skattebeloppen för de stackars människor, som herr Hamilton talade om, ifall Skådebanan eller någon liknande sammanslutning skulle få ett anslag förr eller senare. Och det lär väl behövas andra remedier för att få till rätta den fråga, som herr Hamilton berörde, och då skall jag gärna vara med och försöka hjälpa till. Men sannerligen, om det skall gå till på det sättet, att man misstänkliggör sådana strävanden som dessa genom att framhålla andra nödvändiga strävanden, då skall jag be att få säga upp bekantskapen med herr Hamilton.

Nu förstår jag också mycket väl, att bakom de massinstämmanden, som här kommit förslagets motståndare till del, ligger naturligtvis en underskattning av teatern såsom bildningsmedel, och jag har mycket lätt att förstå, att den underskattningen finnes, då den naturligtvis beror på, att en del personer lägga helt andra synpunkter på denna fråga, än jag för min del sökt göra. Jag vill emellertid än en gång söka framhålla, att teatern verkligen är ett bildningsmedel. När nu denna Skådebana reser landet runt och anordnar föreställningar, söker den att med de bästa skådespelare ge förstklassiga föreställningar av verkligt litterärt värdefulla pjäser. Varje föreställning beledsagas av ett litet programblad, där man får några litteraturhistoriska upplysningar, ungefär på samma sätt som texten till skioptikonbilder. Allt detta måste egga åskådarnas bildningstörst. Jag har här ett exempel på detta just med avseende på Mäster-Olof-föreställningen. Man fick där en skisserad framställning av innehållet i detta Strindbergs mästerverk.

Det roade mig, med tanke på den här frågan, att slå upp ett samlingsarbete, som herrarna kanske känna till, nämligen professor Troels-Lunds arbete om det andliga lifvet i Norden på 1600-talet och där titta litet. Jag erinrade mig nämligen ha läst om vad en mycket stor auktoritet, som jag hoppas stor även för många av herrarna, en gång yttrat om teatern och teaterföreställningar. Dessförinnan vill jag åberopa ett par andra författare, nämligen Schiller, vars namn väl är bekant även för herr Hamilton, som säger: »Vilken styrka för religionen och lagen, om de ville gå i förbund med teatern». En annan, modern, författare, som kanske icke är så väl känd, och som dessutom har den otrevliga egenskapen att vara socialist, nämligen Bernhard Shaw, säger: »Som socialt organ vinner teatern allt högre i betydelse. De dåliga teatrarne äro lika skadliga som de dåliga skolorna och dåliga kyrkorna, ty med den moderna civilisationen växer med förbluffande hastighet de människoklasser, för vilka teatern på en gång är skola och kyrka». Jag skall nu taga fram en auktoritet, som vi allihopa

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.

(Forts.)

Ang. under
stöd för an-
ordnande av
teaterföre-
ställningar.

(Forts.)

känna till — jag har förut vänt mig huvudsakligen till herr Hamilton, men nu vänder jag mig till de andra herrarna — nämligen Martin Luther. Han säger om de gamla skådespelen: »Genom skådespel lära de unga, vad som passar sig för envar, tjänare och herrar, unga och gamla, de lära *alla* värdigheter och ämbeten och förhållanden att känna; de ondas listiga anslag, och vad som är föräldrars och ynglingars plikter, huruledes de hålla sina barn till äktenskap, när den tiden är inne, och huruledes de unga skola vara de gamla hörsamma och komma fram med frieriet. Allt sådant framhålles för ögonen i komedierna och är mycket nyttigt och gott att veta. Ty ingen kan komma till regemente och ingen kan erhålla sådant utan äktenskap». Han framhåller nu aldeles särskilt på sitt bastanta och mustiga språk det, som låg honom särskilt varmt om hjärtat i hans strid om påvedömet, nämligen äktenskapet. »De kristna böra icke fly komedier», säger han, »därför att i dem stundom förekomma smutsigheter och okyskhet; så skulle man på den grunden icke läsa bibeln. De romerska komedierna tilltala mig mycket, ty deras förnämsta mening och avsikt har varit att med tillhjälp av dem såsom en tavla och ett levande exempel locka till äktenskap och avhålla från okyskhet. Ty myndighet och allt världsligt regemente kan icke bestå utan äktenskap. Ogift stånd, celibat och okyskhet äro en pestilens för allt regemente.»

Det är i alla fall märkvärdigt, att på denna tid Luther kunde ha en sådan syn på dessa saker. »Det är en ny och dristig tanke att beteckna skådespelen som det yppersta medlet för de unga att lära känna livet och de skyldigheter, som vänta dem». Det är Troels-Lunds reflexioner, efter det han citerat dessa Luthers ord. Jag medger, att det kan låta litet konstigt för våra öron, men när man tänker efter, vad som låg i hela Luthers reformation, varför han gång efter annan framhöll detta om äktenskapet, som han, liksom vi väl också göra, fann utgöra grundvalen för familj och samhälle, och förstår vilken betydelse han lade på detta, då mina herrar, menar jag, att det är märkligt, att han vill för äktenskapets skull, som just utgör grundvalen för samhället, rekommendera för de unga att åse komedierna. Jag tror också, att med stöd av denna auktoritet jag kan framhålla, att ännu i denna stund finnes intet bildningsmedel, som så kan tala till hjärtat, så verkligt visa pliktens väg för såväl den ena som den andra som skådespelet.

Herr Rydén: Jag hade egentligen bestämt mig för att icke yttra mig i denna fråga, men herr Hamiltons anförande sårade till den grad min känsla för tankens anständighet, att jag kände mig uppfordrad att inlägga en bestämd gensaga emot, att man här försöker att med våra dåliga folkskolor slå ihjäl andra bildningsföretag. Om herr Hamilton icke vill uppträda rent demagogiskt, utan i överensstämmelse med sanning och rätt, då skall herr Hamilton vara konsekvent med avseende å hela denna hufvudtitel och vägra alla de skiftande anslag för andra ändamål än folkskolan, vilka förekomma på denna hufvudtitel, och detta ända intill dess att vi fått våra folkskolor reformerade. Jag håller för min del mer än någon på, att man bör arbeta fram folkskolereformen, och jag tror också, att jag kanske

någon gång i framtiden även härvidlag får glädjen att därvid samarbета med herr Hamilton, men jag kan icke vara med om att avvisa alla andra anslag till bildningsmedel under tiden, innan man hunnit förverkliga folkskolereformen. Detta kan ej heller vara herr Hamiltons mening. Jag ber få hänvisa till andra anslag av liknande beskaffenhet, som icke, mig veterligen, herr Hamilton yrkat avslag på under sin riksdagsmannabana. Vi ha anslag till författare, vi ha musikanslag på 42,000 kronor, och vi ha en mängd andra anslag av samma art. Vägra vi bevilja anslag till andra folkbildningsgrenar i avvaktan på genomförandet av folkskolereformen, då, säger jag, bjuder konsekvensen herr Hamilton att yrka avslag på alla andra anslag, som äro jämförbara med det nu förevarande.

Nu är det min uppfattning, att i folkets liv måste *nöjet* ingå såsom *en* del. Det är ett fullkomligt naturbehov för människorna att även i nöjet hämta vederkvickelse och på så sätt komma något ifrån livets enahanda och det dagliga släpet. Jag hör visst icke till dem, som ofta springa på teatrarna, men under de gånger jag varit där, har det hänt, att jag uppleft så njutningsrika stunder, att jag sedan i långa tider bevarat minnet av dem. Jag är övertygad om, att under det anslag, som här har begärts, ligger, om jag så får säga, ett behov hos vårt folk att rensa bort de dåliga nöjena, att rensa bort alla obildningsmedel, som ligga i den bondkomik och allt annat dåligt, som särskilt landsbygden blir välsignad med, för att i stället få verkliga nöjen. Jag ställde mig till en början mycket tveksam mot den föreliggande motionen, men om min tvekan försvunnit och jag gått med på reservationen, så har det varit därför, att jag i den verksamhet, Skådebanan utöfvar, och den verkliga entusiasmen, varav dess verksamhet uppburits, ser framför allt ett utslag av folkets eget behov av förädlad nöjesliv, en impuls från folket självt att rensa bort de dåliga nöjena och ersätta dem med goda. När det framställes förslag uppifrån med anspråk att göra något *för* folket, då uteblir vanligen icke understödet, men här, när det är fråga om att *folket självt* vill göra en insats med avseende på reformeringen av sitt nöjesliv, då är man icke så villig längre. Det är just på grund därav, att jag i motionen sett en från folket själf utgången och *god* rörelse, som jag trots min tvekan från början skänkt denna motion mitt understöd genom att reservera mig för densamma.

Herr Branting: I likhet med ett par föregående talare har också jag blivit uppkallad att yttra mig i denna fråga på grund av den ton, varav herr Hamiltons anförande genomandades gentemot det föreliggande förslaget. Den syntes mig vara en så öppen appell till hela den kulturfientlighet, som kan finnas på vissa håll, att jag för min del icke ville låta detta tillfälle gå förbi att fastslå detta: *det är kulturfientlighet*, efter mitt sätt att se, som tagit sig ett så starkt uttryck i herr Hamiltons ord.

Jag förstår ju mycket väl, att man kan vara tveksam, och jag tillägger också, att man bör vara tveksam gentemot nya anslagskrav, som framkomma. Men det är å andra sidan uppenbart, att man här står inför det första steget till att under statens omsorg lägga ett om-

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.

(Forts.)

*Ang. under-
stöd för an-
ordnande av
teaterföre-
ställningar.*
(Forts.)

råde, som hittills varit alldeles överlämnat eller åtminstone så gott som överlämnat åt det enskilda initiativet, och som också många gånger icke blivit väl skött, utan misskött, vars handhavande icke lett till folkets höjande, utan i hög grad kunnat bidra till att neddraga smaken och försimpla uppfattningen hos den publik, som bevisar dessa föreställningar. Hela den här föreliggande saken påminner mig livligt om ett minne från min ungdom, när jag såsom åhörare på riksdagsläktaren hörde den första bataljen utkämpas i den dåvarande Andra kammaren mellan dem, som motsatte sig, och dem, som förordade anslag till populärvetenskapliga föreläsningar. Den tanken var då ny, och den bekämpades med ungefär samma slags stämningar som de, till vilka herr Hamilton här vädjat. Bland dem, som framfört denna tanke och som slogo igenom den i vårt land, var nämligen en man, som på grund av sin åskådning på en mängd håll betraktades hart när som Belsebub själv, och följaktligen ansågs allt, som kom ifrån det hållet, vara av ondo. Man var rädd att gå in på något, som kunde stå i sammanhang med en sådan radikalism, som Stockholms arbetareinstitut då ansågs vara. Nu ha emellertid förhållandena i den punkten ändrat sig. Tiderna ha förändrats, som herr Sjö mycket riktigt anmärkte, fastän herr Sjö själv icke förändrats, utan fortfarande är den ståndaktiga tennsoldaten, som bekämpar allt sådant här. Det är alltså en stor olikhet mellan tiderna, men förhållandena äro ganska analoga med avseende å detta nya anslag. Nyss ha vi, utan att herr Hamilton steg upp och talade däremot, anslagit 270,000 kronor till dessa populärvetenskapliga föreläsningar, och det oaktat att detta bildningsmedel icke är lagt på folkskolan, utan på den vuxna generationen.

Enligt min övertygelse är det ej minst på grund därav, att en stor del av folkundervisningen varit och är försummad, som man måste bevilja betydande anslag till att sprida upplysning och förädlade nöjen åt den vuxna generationen. Likasåväl som kammaren erkänt detta genom att bevilja detta stora anslag till de populärvetenskapliga föreläsningarna, likasåväl kan den då taga det första byggsamma steget att erkänna, att man äfven på denna nya väg kunde åstadkomma något gott. Det är ju för övrigt icke fråga om att för ögonblicket begära ett öre, utan endast att få saken närmare utredd enligt den föreliggande reservationen. Jag får säga, att det vore synnerligen konstigt, om den enkla demagogi, som ligger i att spela ut folkskolan mot bildningsarbetet bland de vuxna, skulle vinna så starkt gehör och anslutning i kammaren, som det ett ögonblick föreföll. Man får åtminstone lov att söka avslöja sådana argument, som herr Hamilton kommit med i en fråga som denna.

Herr talman, jag har redan förut instämt med herr Sandler samt vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Med herr Branting instämde herrar *Lindqvist* i Stockholm, *Sjöblom*, *Källman*, *Törnblom*, *Persson* i Norrköping, *Ingvarsson*, *Strid*, *Nilsson* i Hagaby och *Wallin*.

Herr Liljedahl: Herr talman! Jag tror, att vi måste erkänna, att vi i denna fråga ha att göra med en stor framtidstanke. Jag kan

icke här instämna med många av mina bästa vänner i kammaren, utan jag har på grund av mitt arbete bland de värnpliktige och på grund av de uppfostringsmetoder, som min far begagnade, då jag var barn, kommit till den uppfattningen, att vi måste inränga teatern bland de folkuppfostrande bildningsmedlen. Vi voro i mitt barnahem åtta syskon, alltså en liten teatertrupp, och far gjorde så, att han lät oss mycket tidigt själva spela teater, på samma gång som han lät oss med gott urval se goda teaterpjäser. Jag glömmmer aldrig, huru dessa hjältegestalter, som vi sågo framföras på scenen, grepo barnafantasin, huru de eldade fosterlandskänslan, huru de renade hjärtat, och vi kände, att här var någonting, som sprang fram från livets eget innersta och verkade i förädlade riktning. Nu har jag under de senare åren vid det regemente, där jag har mitt arbete, fått det ingalunda behagliga uppdraget att vara teatercensor. Min regementschef har lämnat mig i uppdrag att genomläsa och granska de teaterpjäser, som resande teatersällskap begära att få visa för den värnpliktiga ungdomen. Först vill jag då säga, att det är omöjligt att kunna draga ungdomen från dåliga nöjen utan att giva den goda i stället. En rent negativ ståndpunkt, som bara förbjuder och avvisar, den kan icke verka vägledande. När en teaterföreställning gives på en lägerplats — och sådana torde väl givas såväl på lägerplatserna som inom andra garnisonsorter — så strömmar den värnpliktiga ungdomen i massor till den föreställningen. Det är bland det roligaste de ha under sina lediga stunder. Om man då noga ser efter, att dessa teaterpjäser äro sådana, att när ungdomen går därifrån, skall den känna sig bättre, skall den känna sig ha fått liksom ett renhetens bad, sett någonting vackert, som den kan bära med sig genom livet; ser man noga efter detta, då har teatern en förädlade verkan. Jag har fått i uppdrag att läsa igenom teaterpjäser, som varit så dåliga, att jag måst tillstyrka deras förbud. Och jag minns en gång, då jag var borta och icke hade tillfälle att granska en dylik pjese, som därför kom att givas inför ungdomen. Men jag skyndade dit för att åse föreställningen. Den var då sådan, att den icke fick fortsättas. Detta gör, att vi måste i denna fråga ha en ordnande och styrande hand, som kan leda teaterintresset i den rätta riktningen. Om nu staten uppmuntrar Skådebanan på det sättet, att staten ställer bestämda villkor för dessa anslags beviljande, så är därmed första steget taget till, om jag så får säga, en början med skådespelarnes egen uppfostran. Ty utan att vi få bättre skådespelare och större fordringar ställas på skådespelarne såsom människor, få vi aldrig teatern sådan den bör vara. En god skådespelare känner längtan efter att framföra goda roller. Han vill, att hans framställning skall verka uppfostrande, han lägger in det bästa av sin själ i sin roll, och på det sättet kunna dessa föreställningar bli till nytta.

Nu har jag någon liten erfarenhet själv av den så kallade Skådebanan, men den erfarenhet jag har är icke odeladt god. Jag tror tvärtom, att vi just gentemot denna Skådebana behöva utveckla en mycket sträng kritik. Till Tranås, där jag har mitt hemvist, kom Skådebanan nedresande förra året. Jag gick dit. Det var ett fosterländskt vackert ämne, som framfördes. Det var hämtat från Finlands frihetskamp mot Ryssland i våra dagar. Det var mycket, som grep

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.

(Forts.)

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.
(Forts.)

i denna föreställning och verkade till mycken nytta. Men det var en scen, som föreföll mig och många med mig och särskilt alla nykterhetsvänner rent av vidrig. Det fanns i pjesen en person, som varmt ivrade för nykterhetssaken. Han var absolutist, och detta ville författaren särskilt framhäva. Han drack sitt vatten, då de övriga drucko champagne i en scen, och då en av personerna i pjesen frågade honom, om icke han också skulle smaka champagnen, så vägrade han att göra det och svarade: nej, jag har vigt mitt liv och min gärning åt nykterhetens heliga sak. Han höll alltså på sin princip. Men då föreslog någon en skål för Finland och fosterlandet, och någon i pjesen sade till honom: nu skall du väl också dricka ett glas champagne, då det gäller fosterlandet. Då svarade han, att när det gäller fosterlandet, skall jag tömma glaset, och så var det slut med den nykterhetsvännen. Med detta har jag velat säga, att det finns mycket att kritisera i dessa avseenden. Jag behöver väl icke säga denna kammare, vad det är som gör, att vi dricka vatten i stället för champagne. Det är ju framför allt för fosterlandets skull. Och att taga alkoholgifvet till symbol, då det gäller att utbringa en skål för fosterlandet, det är ju detsamma som att sätta en dolk i folkets hjärta och så utropa ett leve för folket.

Om jag skulle sammanfatta vad jag velat säga, så är det, att jag tror det behövs en sträng kritik över skådespelarna och över Skådebanan, men dock icke så nedgörande, att vi glömma den framtids-tanke, som ligger i den här avgivna reservationen. Jag såg för en tid sedan Henrik Ibsens stora skådespel »Brand» framföras, som torde vara det största drama, som hittills spelats, och jag glömmmer aldrig den scen, där moderskänslan prisades av skalden med sådana ord, att Ibsen endast behövt skriva den scenen för att kallas en stor skald. Jad grät som ett barn, när jag såg detta, och jag gick hem och kände mig som en bättre människa. Jag menar, att vi måste taga fasta på det livsfrämjande, det kulturfrämjande i denna tanke, och även om i dag resultatet skulle bliva negativt, så är dock detta alldeles säkert en fråga, som återkommer.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Sandberg: Herr talman, mina herrar! Det kan ju synas djärvt av mig att motsätta mig det i reservationen framlagda förslaget, då så många av kammarens främste män yrkat bifall till detsamma. Men det oaktat vågar jag göra det och vågar protestera samt giva min tanke till känna, då jag har den rättigheten att i denna kammare göra det.

Herr Sandler, som motionerat i denna sak, har varit ganska mån om oss lantbor, och det är rörande att läsa hans motion och se den omtanke, han har om oss på landet. Men jag får säga, att jag för min del åtminstone betackar mig för den omtanke och välvilja, som kommit till synes i motionen — och jag tror, att de lantmän, som äro liktänkande med mig, också göra det —. Ty vi ha tillräckligt med nöjen på landet ändå. Vi behöva icke mer av det slaget.

Nu ha visserligen många här talat om, att det är särdeles värdefullt och storslaget m. m. m. m., men jag får säga, att ingen av dessa

talare har kunnat överbevisa mig om, att det är sant vad de sagt. Herr Starbäck ville, då han uppträdde och drog in Luther i sitt anförande samt talade om, hur han tänkte och resonerade, att man skulle taga hänsyn till vad han gjort och tänkt. Ja, mina herrar, det må jag säga, att icke tror jag, att Luther kunde med den tanke och det sinne, han hade angående reformationen och kristendomen, angående det goda, det ädla, det sanna och rätta, godkänna vår tids mångahanda nöjen och förlustelser. Och jag vill fråga, om det är någon, som tror, vad herr Starbäck sade i det fallet, att teaterföreställningar och sådant befordra kyskhet och trohet i äktenskapet. Jag vågar protestera däremot, och jag tror, att jag i det fallet har många av mina kamrater med mig. Ävenså har ju kapten Liljedahl prisat teatern och sagt, att den kunde vara så utmärkt, men det oaktat är jag lika litet övertygad om, att den är till nytta för oss på landet. Utan jag tror, att vi i det fallet böra bedja Gud bevara oss från alla sådana moderna nöjestillställningar. Låt oss vara i fred på landet. Vi ha förut här talat om, att vi böra få leva vårt eget fria liv. Ja, låt oss då slippa sådant här och låt oss vara i fred, vi, som bo på landet. Vilja städerna ha detta, så må det stå dem fritt.

Nu vill man till och med med statens hjälp truga på oss detta. Jag hoppas, att det finns så mycket betänksamhet och sunt förnuft i kammaren, att den icke går med på detta. Det talas om bondförnuft, och det finns väl sådant här ännu, och jag tror, att vi få vädja till det i dag.

Herr talman! På grund av vad jag här sagt, ber jag att i likhet med utskottet få yrka avslag å motionen.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren har i likhet med herr Hamilton alldeles säkert förbisett eller åtminstone icke haft reda på stämningen på landsbygden. Den siste ärade talaren försäkrade, att landsbygden icke ville veta av dessa föreställningar, att det var alldeles tillräckligt med kringresande skådespelare och dylikt tingel tangel. Men om man någon gång varit ute på landsbygden och sett, hurudan Skådebanan är, då får man en annan uppfattning.

I den valkrets, som herr Hamilton såväl som jag representerar, finnes en tre å fyra stycken större industrisamhällen, belägna på ett gott avstånd från vederbörande stad. Där finnes en anläggning, som användes sommartiden för nöjestillställningar. Och man önskar ingenting högre än att få dit någonting förädlande och uppbyggligt. Man hoppas och önskar, att man någon gång skulle kunna få Skådebanan dit att uppträda och giva några teaterstycken, som äro av förädlande natur. Det har inträffat i dessa samhällen, att, när man väl lyckats få Skådebanan dit en gång och denna föreställning gått av stapeln, landsbygdens män och kvinnor strömmat till i ganska stor utsträckning, därför att de icke haft tillfälle att resa in till städerna, där de kunnat tillfredsställa den önskan, de i detta fall hava.

Herr Hamilton sökte här att göra gällande, att man borde i främsta rummet tänka på att folkskoleväsendet fick anslag och — efter vad man kunde fatta — yrkade han avslag, därför att man

*Ang. under-
södd för an-
ordnande av
teaterföre-
ställningar.*

(Forts.)

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.
(Forts.)

skulle spara 10,000 kronor, som Riksdagen skulle kunna använda bättre, nämligen till folkskoleväsendet. Jag vill erinra om att det finnes andra och mycket bättre vägar. För någon tid sedan, då nionde huvudtiteln behandlades här i kammaren, hade utskottet avstyrkt ett förslag om en löneförhöjning av 500 kronor åt statsgeologerna, som ju redan hava en lön i vissa fall å 6,000 kronor. Men vem var det, som i detta fall kämpade för att dessa 500 kronor skulle beviljas? Jo, just herr Hamilton. Då såg han icke på folkskoleväsendets intresse i främsta rummet. Då skulle man kunnat spara 6,500 kronor eller nära nog det mesta av det belopp, varom det nu rör sig. Men då gällde det ämbetsmän av högre grad och då spelade herr Hamilton icke ut folkskolan mot detta anslag. Då herr Hamilton även i denna fråga såväl som i så många andra frågor kommer fram med detta tal om kommunal skatteutjämning, är jag den förste att erkänna behövligheten härav. Emellertid finnes det människor i vårt land, som leva sitt enformiga liv långt ifrån städerna, som icke ha råd att resa in dit för att någon gång få vara med om och se ett verkligt teaterstycke. Och det är med tanke på dessa människor — för att de skola kunna bliva i tillfälle att se dylika teaterstycken — som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till den reservation, som återfinnes vid utskottets betänkande.

Herr Sävström: Herr talman, mina herrar! Jag har naturligtvis icke något annat yrkande än bifall till reservationen. Men när herr Hamilton säger, att Riksdagen icke bör gå med på detta anslag till Skådebanan under den motiveringen, att det är för dåligt ställt med folkskoleväsendet ute i landet, så kan väl detta icke vara något skäl för avslag. Huru äro då förhållandena i den socken, varifrån herr Hamilton fått det omtalade brevet? Jag har rest där nere förliden höst och höll några föredrag där och blev då personligen bekant med den, som tillskrivit herr Hamilton. När han säger, att skatterna där nere äro så höga — som herr Hamilton nyss angivit — är det alldeles riktigt. Men denne folkskollärare talade också om för mig, att det fanns inom Öxnabäcks församling icke någon bonde, som betalade så stor skatt som småskollärarinnan — hon betalade 80 kronor i skatt. Och jag vill tillägga, att han även omtalade, att kvinnorna i denna socken öva hemslöjd, syssla med vävnad och därför få en betalning av 8 öre per meter. Nu hade föreningen »Handarbetets vänner» här i Stockholm bjudit dessa kvinnor 20 öre — alltså 12 öre mera, än vad de förut erhållit. Men då var det någon, som sade, att föreningen »Handarbetets vänner» i Stockholm var en socialistisk förening och då vågade de icke mottaga 20 öre i betalning. Jag förmodar, att de även i den socknen — för att tala med herr Sandstedt — vilja leva i frid tills vidare. Men det finnes väl andra platser i vårt land, där behovet är betydligt större.

Herr Hamrin: Då herr Liljedahl drog sin klinga till reservanternas försvar, kan jag icke underlåta att yttra några ord. Jag ber då från början få säga ifrån, att jag icke är kompetent att uttala mig om, huruvida dessa teaterföreställningar uti pedagogiskt avseende hava

något med bildningssträvandena i vårt land att göra. Jag skall där-
emot be att få draga några konklusioner, några enkla slutsatser och
visa varthän ett sådant resonemang leder, som de herrar, vilka för-
svara reservanternas hemställan, här föra. Det är ju så, mina herrar,
att teaterlivet florerar ganska betydligt i våra städer och isynnerhet
i våra storstäder. Man skulle då kunna hava anledning att för-
vänta, att sedligheten, nykterheten och moralen stode högre i dessa
sambällen än i andra delar av vårt land. Men jag hemställer sär-
skilt till de närvarande ledamöterna, som i likhet med mig äro från
landsbygden eller från de mindre städerna, huruvida man icke har
anledning att påstå, att nykterhet, sedlighet och god uppfostran trivas
lika väl, ja bättre ute på landsbygden och i de mindre städerna
än vad de göra i storstäderna — enkannerligen Stockholm. Man har
jämväl anfört, att det skulle tillhöra de okunniga att icke tillgodogöra
sig den bildning, som ligger uti att besöka teatern. Jag måste verk-
ligen — jag gör det gärna och villigt — avgiva den självbekännelsen,
att då tillhör jag dem, som — i stort sett åtminstone — kunna anses stå
på en fullkomligt okunnig ståndpunkt. När man nu framdrager denna
framställning såsom ett krav på att höja uppfostran och bildning i
vårt land och anför, att detsamma har visat sig inverka på vissa
kretsar, skulle jag även därtutinnan kunna draga en slutsats: Är det
icke så, att man för närvarande begagnar sig av t. ex. dansen inom
de högre bildade kretsarne i vårt land? Och då skulle jag vilja fråga,
om man icke skulle kunna draga ut slutsatsen och konsekvensen där-
hän, att man även skulle taga dansen i sin tjänst för att uppfostra
och bilda vårt lands befolkning.

Nu har man vidare framfört såsom ett huvudargument, att man
genom ett bifall till reservanternas förslag eller motionen skulle kunna
motarbeta de dåliga teaterföreställningar, som förekomma i vårt land.
Jag vågar med all vederbörlig respekt för den framstående ledamoten
på stockholmsbänken erinra därom, att man just på de platser och i
de lokaler, där hans ord äro tungt vägande, kanske har att göra med
de sämsta teaterföreställningarna i vårt land.

En annan framstående ledamot av samma parti yttrade, att detta
är ett ursprungligt krav, att det är ett krav från folklivet, som här
gör sig gällande. Nej, mina herrar, det finns andra krav, det finnes
sådana, som man med skäl kan säga vara verkliga folkets krav, som
böra framföras i tusen och åter tusen fall, innan man kommer till
sådana krav, som det här är tal om. Det är nu så, att det är ett
ytterst ringa fåtal som kräva några åtgärders vidtagande härvidlag.
Men det finnes andra områden, där man bör framföra radikala krav
för att tillfredsställa stora grupper av vårt lands befolkning.

Slutligen skall jag tillåta mig att draga ännu en slutsats av ett
anförande, som här hållits angående det föreliggande förslaget. Det
är väl aldeles nödvändigt också, att därest man beviljar detta anslag
för ifrågavarande ändamål, man också måste se till i en framtid, att
dessa teatertrupper få lokaler att vistas och uppträda uti. Och då
äro vi också inne på en annan fråga, som vi behandlat här vid före-
gående års riksdag, och som — vill jag minnas — även kommer att
föras på tal även vid innevarande riksdag. Varthän konsekvenserna

Ang. under-
stöd för an-
orånande av
teaterföre-
ställningar.

(Forts.)

därav skulle leda, framhölls med all skärpa och tydlighet av en talare vid förra årets riksdag.

Med de sista ord, herr Liljedahl yttrade, har han tillåtit sig att jämväl draga fram ett ämne, som för mig är av mycket stor betydelse, nämligen nykterhetsarbetet och nykterhetssträvandena här i landet. Men icke tror jag att teaterlivet i vårt land främjar nykterheten, och icke tror jag — såsom jag här tillåtit mig framställa — att nykterheten är störst och står högst på sådana platser, där vi hava gott om teatrar.

Jag ber att få sluta såsom jag började och peka på Stockholm med dess många teatrar. Jag tror icke, att man kan säga, att dessa här i stort sett visat sitt inflytande — i det godes tjänst åtminstone.

Herr *Räf* instämde häruti.

Herr Hallén: Herr talman, mina herrar! I det anförande, som hölls av herr Hamilton, nämnde han just om det dåliga tillstånd, uti vilket den svenska folkskolan skulle befinna sig, samt tillade, att detta skulle göra, att vi i främsta rummet måste reformera där, innan vi kunna tänka på bildningsmoment av så pass tvivelaktigt värde, som eventuellt teatern kan ifrågasättas hava. Dessa synpunkter hava redan blivit av åtskilliga talare bemötta. Jag skulle dock vilja säga beträffande den svenska folkskolans tillstånd över huvud taget, att även när man en gång i framtiden får en verkligt gedigen och god medborgarskola — i detta ords bästa bemärkelse — komma just de synpunkter, som motionären här framfört, vara lika trängande och lika väl värda beaktande. Vi få nämligen komma ihåg, att folkskolan ger en bildning eller ett kunskapsmått endast i en viss grad och under en viss tid. Nu är det ofta så, att barnen äro endast tolv, tretton eller någon gång fjorton år gamla, då de lämna skolan. Sedan stå de i den kritiska brytningsperioden och den första ungdomstiden, då samhället egentligen har ganska litet att ge dem av bildande och uppfostrande art. Och jag för min del tycker, att det är egendomligt, att man kan vilja avvisa tanken på att dessa rent kulturella förströelser icke borde helt och hållet utlämnas åt den privata företagsamheten. Borde man icke i stället lämna statens auktoritet åt sådana strävanden för att därigenom motarbeta det som kanske lockar och drager ungdomen mera än det borde göra. Herr Hamrin nämnde någonting om att teaterlivet icke minst i våra storstäder har sådana följder med sig, att man verkligen skulle önska och be Gud bevara sig ifrån att få detta spritt i vida kretsar utöver landet. Däruti har han alldeles rätt, och det är ingen, som velat påstå någonting annat. Men här tillåter han sig utan vidare sätta likhetstecken mellan en viss riktning, kanske vissa tendenser inom konsten över huvud taget och det önskemål, som motionärerna gjort sig till folk för. Det framgår alldeles tydligt, att det de önska, är en så kontrollerad och så vederhäftigt och ansvarsfullt arbetande konst som möjligt åt landsbygdens folk. Den skräckbild han visade upp, då han talade om de dåliga moraliska förhållanden, som ofta inträda, där vi ha en mängd teatrar, är alltså efter min mening alldeles obefogad. För övrigt är det så i dessa stora

samhällen, om vi tänka på Stockholm och andra, att det icke endast är en mängd teatrar vi ha, vi äga även andra samlingsplatser, vars verkan i motsatt riktning man då väl skulle kunna ha anledning att peka på.

Så nämnde herr Hamrin någonting om — och riktade sig därvid mot herr Branting — att det är vissa samlingslokaler ute på landsbygden, som ofta få härbergera och logera teatersällskap av ganska tvivelaktig karaktär. Jag vill ingalunda förneka, att detta har ägt rum, men där måste vi också tänka på en annan sak, nämligen just detta, att många av våra föreningar ute på landet brottats med sådana ekonomiska svårigheter att verkligen kunna få samlingslokal, att de, vilket naturligtvis är att beklaga, måste på allt sätt söka få hyra ut den för att något så när reda sig i de svåra ekonomiska situationer, i vilka de befinna sig. Och jag kan i detta sammanhang påminna om de motioner, som väcktes föregående riksdag och där det framhölls det önskvärda i att hjälpa sådana sammanslutningar över dessa svårigheter, och även om det finnes, vilket tyvärr är förhållandet, teatersällskap av tvivelaktigt värde, som stryka omkring ute på landsbygden, visar ju detta ännu tydligare, hur nödvändigt det är att få en kraftig konkurrens med dessa, en som möjligen kan stödja sig på statens auktoritativa hjälp.

Jag skulle vilja till slut säga, att jag tycker, att det är särskilt en grupp av kammarens medlemmar, som skulle ha intresse av att ägna denna motion sin sympati, och det är dessa, som klaga över, att icke minst ungdomen i vår tid är utsatt för så många bestickande, lockande och moraliskt nedbrytande försök i allehanda riktningar. Om de då undersöka, vad som bjödes vårt lands ungdom i fråga om kulturell förströelse, skola de finna, att det är i regel framkommet och presterat av vad man kallar det privata initiativet i sådana stycken, och att ofta bakom detta initiativ stå inga verkliga pedagogiska intressen och synpunkter, utan mycket simpla och tarvliga, det privat-ekonomiska begäret. Det är klart, att skall vårt lands ungdom, när det gäller förströelse, bara utlämnas åt sådana, då kan man beklaga densamma. Därför är det väl desto nödvändigare att samhället själft, staten, i någon grad hjälper fram en kraftig konkurrens med dessa osunda nöjesinstitutioner, som nu finnas, ty det veta vi allesammans, att det skulle bliva en vederhäftig och på ett ansvarsfullt sätt ledd hjälp, som här skulle ifrågasättas.

Det ser verkligen ut, som om en liten ansats av kulturkamp skulle komma fram i denna fråga, vilket knappast varit att vänta. Jag vill emellertid glädja både herr Hamilton och herr Hamrin med, att de instinkter, till vilka herrarna vädja, icke äro så slumrande. En kärntrupp i den skara, som här kommer att rösta för avslag, utgöres av kammarens 33 homöopater.

Herr Hamilton: Ja, herr talman, om någon har målat Belsebub på väggen är det väl herr Branting. Jag har inte fränkänt Skådebanan förmågan att sprida bildning, men jag har icke samma beundran för detta sätt att sprida bildning som herrar Starbäck, Rydén och Branting, och jag måste ta avstånd från dessa herrar, då de anse

*Ang. under-
stöd för an-
ordnande av
teaterföre-
ställningar.*

(Forts.)

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.
(Forts.)

lämpligt att jämföra detta sätt att sprida bildning med det sätt, varpå bildning sprides genom våra vittra författares arbeten och genom populärvetenskapliga föreläsningar. Det förefaller mig också egendomligt, att herr Branting vill anklaga mig för kulturfientlighet, då jag alltid strävat efter att förbättra folkskoleväsendet i vårt land, detta som är det grundläggande för folkbildningen, och detta förutom vilket icke några frisinnaede ideer kunna vinna terräng och icke heller få någon grund i ett land, ty första förutsättningen härför är bildning hos folket.

Jag ber att få vända mig även mot herr Starbäck. Det var med ett visst hän han förklarade, att om alla de fattiga i Öxabäck haft tillfälle att bliva bildade av Skådebanans välsignelser, så skulle måhända folkskoleväsendet stått högre där. Orsaken till att folkskoleväsendet står så lågt där, ligger ju i fattigdomen inom kommunen, såsom dess folkskollärare här har framhållit. Om herr Sävström däremot har rätt, därom kan jag icke yttra mig, ty därom saknar jag kännedom, åtminstone har jag icke fått sådana upplysningar i det brev, som jag erhållit därifrån, som bekräfta riktigheten av hans meddelanden.

Jag vågar vidhålla mitt påstående. Jag tror att ett understöd till Skådebanan medför ringa gagn för bildningen, och jag hemställer om vi verkligen kunna kasta oss in på den angivna riktningen, då den första grundläggande folkbildningen står på så låg ståndpunkt.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Motståndet mot beviljandet av detta anslag kommer, förefaller det mig, ifrån två håll. Jag kan förstå de motståndare, som rent ut säga: vi vilja icke medverka till att teaterföreställningar hållas i vårt land. Det motståndet förstår jag, men hyser man den åsikten, skall man öppet säga det och icke gå några maskerade vägar. Jag förstår, att det finnes inom denna kammare många, som utav vissa skäl, av religiösa eller andra motiv anse att teatrar över huvud taget icke böra finnas i vårt samhälle. Men de herrar, som ha den meningen, böra vara konsekventa, de böra inom Riksdagen yrka, att staten icke heller understöder Kungl. Operan och Kungl. Dramatiska teatern. Den dag, dessa herrar göra detta yrkande, den dagen förstår jag deras mening. Staten lämnar för närvarande bidrag till dessa två institutioner, dels betalar staten brandförsäkringspremierna, vilket för Kungl. Operan går till 18,313 kronor och för Dramatiska teatern till 21,861 kronor, och dels, om jag inte minns fel, har Riksdagen på regeringens förslag åtagit sig att underhålla dessa byggnaders yttre. Om jag icke minnes fel, uppgingo utgifterna härför under sista räkenskapsåret för Operan till i runt tal 25,000 kronor. De, som hysa den meningen, som jag här pekat på, att staten icke skall understödja teaterverksamheten, därför att den är sedligt förvillande, omoralisk eller av liknande skäl, böra vara konsekventa och yrka avslag även i detta fall.

De åter, som icke vilja göra det, ha, efter vad jag kan finna, icke några skäl att yrka avslag på nu föreliggande förslag. Det finns väl ändå ingen rimlig anledning till att staten endast skall vara med om att gynna två institutioner i huvudstaden, om också dessa två teatrar, Operan och Dramaten, vilket ju är meningen, bjuda på det

bästa, som kan bjudas i konstnärligt avseende, vilket — jag medger det villigt — kan vara intressant och bra och upplysande även för landsbygdens befolkning. Jag har sålunda ingen anledning anse, att man bör draga in understödet till dem i något hänsende, men konsekvensen bör väl då bjuda, att man i någon mån även understöder ett företag, som har till syfte att organisera teaterverksamheten för landsbygden, så att den blir bättre, än den nu är, så att goda teaterföreställningar även där kunna ges, och vilket företag även har det syftet att medverka till, att teaterföreställningar på dessa två teatrar, som förut nämnts, kunna givas till sådana priser, så att även den mindre bemedlade och fattigare befolkningen kan bevista desamma. Är det verkligen av intresse för statsmakterna, att dessa två omnämnda teatrar kunna vara bestående, är det väl av lika stort intresse för statsmakterna, att deras föreställningar kunna hållas till sådana priser, att icke endast miljonärer och burget folk kan besöka desamma, utan även de fattigare. Jag kan icke förstå annat.

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.
(Forts.)

Nu har Skådebanan i sin verksamhet slagit in på just dessa två vägar att försöka göra vad i dess förmåga står att motverka de dåliga teatersällskap, som resa i skilda delar av landsbygden, teatersällskap, som giva dåliga stycken, och vars spel är dilletantmässigt och ofta synnerligen underhålligt. Det är det ena syftet, och det andra, som de försöka verka för så långt som möjligt, är att på Stockholmsteatrar, främst Operan och Dramaten, få fram teaterföreställningar till ett så billigt pris, så att även de minst bemedlade kunna bevista dem. Jag kan sålunda inte finna annat än att denna väg är god och det finnes goda skäl att stödja densamma.

Nu har det sagts här — och det var därför närmast jag begärde ordet — utav herr Hamrin i Jönköping, en man, som jag i många avseenden förut förstått, men vars uppträdande i dag jag icke på något sätt kan förstå, att i våra Folkets hus äro föreställningar ofta anordnade av allra sämsta slag. Och jag kan i viss mån medgiva, att så är förhållandet på en eller annan ort. Det är beklagligt, och jag för min del beklagar det synnerligen djupt, men därför bör man icke lasta och utdöma en rörelse, som har till uppgift och syfte på att försöka få fram något bättre. Det är just det egendomliga härvidlag.

Hurudant är det för övrigt för våra Folkets hus särskilt på landsbygden? Ja, först ha de ofta stora svårigheter att kämpa emot för att få tag i någon liten jordbit att bygga på, sedan få de göra oerhörda uppoffringar för att samla kapital, så att de få grunden lagd och huset under tak, och när detta är gjort, få de göra oerhörda uppoffringar för att få det betalt. De flesta banker vilja icke låna pengar till sådana företag, och icke heller enskilda vilja låna pengar härtill, och då försöka naturligtvis folketsbusstyrelserna att få in pengar på sådana sätt, som annars icke borde komma i fråga. Jag vill icke alls försvara något sådant, men, såsom förut en talare från vårt parti påpekat, där ha vi förklaringsgrunden.

Men därtill kommer en annan synpunkt. Det finnes flera platser där man har Folkets hus med lokaler, som erbjuda mycken god plats och goda möjligheter för teaterföreställningar, men där vederbörande styrelse, som står i spetsen för Folkets hus, icke har möjlighet eller

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.
(Forts.)

förmåga att kunna bedöma, vilka skådespel som äro goda eller dåliga eller vilka skådespelartrupper som bjuda ett gott eller dåligt spel. I sådana fall är det ju ett allmänt folkbildningsintresse, ett statsintresse, att det finnes en institution, som står vid styrelsens sida och söker förhjälpa den till att få de bästa möjliga skådespel. Skådebanan har nu gjort försök i den riktningen, och den har också, såvitt jag förstår, även lyckats i många avseenden.

Jag ber även att få påpeka en annan synpunkt beträffande Skådebanan, och det är, att denna organisation gjort försök att under sommar-månaderna anordna friluftsföreställningar. Jag har icke själv varit i tillfälle att åse några sådana föreställningar, men jag har hört omdömen om desamma av personer, som jag anser vara kompetenta och som jag fullkomligt litar på, och dessa, som åsett flera av Skådebanans föreställningar, ha av dem fått det allmänna intrycket, att de varit synnerligen tilltalande, harmoniska och präktiga i alla avseenden. En och annan föreställning har ju måhända icke varit fullt så lyckad, då man ju vid dessa föreställningar i fria luften är i hög grad beroende av väder och platsens belägenhet m. m., men, som sagt, de omdömen som jag varit i tillfälle att höra om denna Skådebanans verksamhet ha varit mycket lovordande.

Jag ber även att få yttra ett ord om den siste ärade talarens argument. Jag delar till fullo hans uppfattning — och därutinnan är jag icke den förste av talarne här i dag — att det är statens skyldighet och plikt att göra mera, än vad som gjorts, för att få till stånd bästa möjliga folkskoleundervisning på landsbygden. Jag har i flera föredrag och även i yttranden här i Riksdagens Andra kammarfranhållit samma synpunkt. Det måste även härvidlag bli en utjämning i fråga om de kommunala bördorna emellan de olika kommunerna. Det är ju mycket illa ställt med skolundervisningen inom vissa församlingar, och det kräves mycket penningar för att få hela denna sak väl ordnad. Men det kan icke falla mig in att nu yrka avslag på en utredning av den föreliggande frågan, även om denna utredning skulle draga som konsekvens en kostnad av ett eller annat tusental kronor. Då man här reser motstånd mot ett yrkande i sådant syfte, förefaller det mig, som om man endast gjorde det för att därigenom få en plattform, så att säga, för sina yrkanden längre fram. Enligt min uppfattning får man emellertid icke se saken från en sådan liten synpunkt. Vi besluta ju här många gånger om skrivelser till Kungl. Maj:t, vilka beslut ha en mycket större räckvidd än det beslut, varom nu är fråga, och detta utan att några sådana betänkligheter föras fram, som vi nu här i dag hört i denna fråga rörande de konsekvenser i ekonomiskt avseende, som ett bifall till reservationen skulle föra med sig. Då jag emellertid för min del icke tror, att dessa konsekvenser äro alls farliga, utan att tvärtom ett beslut i enlighet med reservationen skulle vara av stor betydelse för åstadkommande av vad vi i detta fall vilja, nämligen bättre teaterföreställningar åt folket, än vad vi för närvarande ha, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Lindhagen*, *Palmstierna*, *Carlsson* i *Frosterud*, *Berggren* och *Bäry* i *Katrineholm*.

Herr Sandler: Ja, herr talman, jag vet icke egentligen om herr Hamrin är så mycket att gratulera efter det förkrossande instämmande, som han här fick av herr Räf. Däremot må man ju säga, att herr Hamilton är mera att gratulera efter den verkligen oväntade framgång, som hans sätt att argumentera vann i denna kammare ifrån vida kretsar av det liberala partiet. Jag vill nu icke yttra mig om, huruvida den svenska liberalismen eller framför allt den svenska kulturen är att gratulera för en sådan framgång.

Herr Hamilton har här sökt att under framhållande av vår bristfälliga folkundervisning komma fram till ett avslagsyrkande. Han har gjort det i en sådan form, som om han ville påstå, att de av kammarens ledamöter, som här förut talat för reservationen, skulle vara ointresserade för den saken. Herr Hamilton vet dock själv, att så icke är förhållandet. Jag skulle tro, att det icke kan vara någon av kammarens ledamöter obekant, att det hos arbetarpartiets representanter finnes nog så starkt intresse för att förbättra folkundervisningen här i landet som hos något annat parti. Vad vi här i dag hört är ju endast ett tal om, att det behöver göras mycket i fråga om folkundervisningen, och därtill har man knutit ett avslagsyrkande på det föreliggande förslaget. Det kommer förvisso den tidpunkt, då det gäller att genomföra reformkrav beträffande våra folkskolor, och då blir det nog fråga om kraftigare ekonomiska åtgärder, och jag vill hoppas, att de många av kammarens ledamöter som nu instämt i herr Hamiltons anförande, då även äro att finna på den rätta sidan, när det gäller handling och icke blott demagogiska ordvändningar.

Med herr Sandler förenade sig herr *Widlund*.

Herr Starbäck: Jag har endast begärt ordet för att göra en kort replik och lämna ett par upplysningar. Herr Hamrin har här sökt framkalla farhågor för, att ett bifall till det föreliggande skrivelseförslaget skulle föranleda kostnader för lokaler m. m. sådant för dessa skådespels uppförande. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att redan under de år, som nu Skådebanan haft sin verksamhet i gång, har den sökt lägga ned mycket just på friluftsskådespel. Jag vill i detta avseende bringa i herrarnas minne ett evenemang, som kan vara nog så belysande i detta fall. En svensk diktare, enligt min mening av särdeles stor betydelse, har givit det svenska folket ett verk, som bär namnet Arnljot Gelina; det är egentligen en opera och har även uppförts på operan här i Stockholm, men även utan musik måste detta diktverk anses väl försvara en mycket hög rangplats inom vår inhemska litteratur. Såsom namnet anger, behandlar detta skådespel ett ämne från den tid av vår historia, då kristendomen stred emot de gamla föreställningarna — jag höll här på att göra den jämförelsen: ungefär så, som vi här ofta inom kammaren få strida för nya föreställningar mot gamla. Detta skådespels handling är förlagd till Jämtland, och första gången, som det uppfördes, var just på Frösön, skådeplatsen för historiens egen handling. Vid det tillfället uppträdde bland andra en gammal aktad medlem av denna kammare — och jag tror icke, att han har något emot att jag

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.
(Forts.)

*Ang. under-
städd för an-
ordnande av
teaterföre-
ställningar.
(Forts.)*

nämner hans namn; det var Jöns Bromée i Billsta — i en lagmans skepnad. Jag vet, att detta skådespel, just då den nordiska sommarens kläde sig i högtidsskrud och då hela naturens stämning förenade sig att med skaldens utomordentligt härliga ord giva en verkligt fulllödlig bild av vad som för många hundra år sedan försiggått, jag vet, att det alldeles säkert för den samlade folkskaran gav en ingalunda oriktig känsla av, att detta bildningsmedel är av ett högt värde. Det må emellertid, herr talman, gå med omröstningen hur det vill — det är dock tydligt, hur den kommer att utfalla — ett är i alla fall säkert, och det är, att det förefinnes en viss skillnad mellan huru man nuser på denna sak och hur man såg på den, när motionen väcktes. Då såg man ett leende på läpparna och en axelryckning, och man kunde aldrig tänka sig, att det kunde finnas så många riksdagmän, som ville taga denna fråga på allvar. Men hädanefter tror jag, att man kommer att åtminstone undersöka saken och icke endast med ett eller annat slagord försöka föra bort densamma från dagordningen. Frågan torde nog komma igen, och jag tror, att även om den i dag faller, den dock faller framåt, såsom man brukar säga.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Hamilton: Såvitt jag förstod herr Sandler rätt, slutade han sitt anförande med, att han hoppades finna mig och de liberaler, som här instämt med mig, på den rätta sidan, när det gällde anslag till folkskolorna. Detta hans yttrande kan endast förlåtas därav, att han är så ung här i kammaren, ty hade han varit med under de tider, då jag i Första kammaren stred för folkskolans sak skulle han aldrig kunna misstänka, att jag icke vore på den rätta sidan, och vad för övrigt beträffar de liberaler, som här instämt med mig, har han icke heller rättighet att mot dem utslunga någon dylik misstanke, då de alltid arbetat för att höja bildningen hos det svenska folkets djupa och breda lager.

Herr Christiernson: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att den föregående ärade talaren icke har anledning att taga sig någon så hög ton. Jag får verkligen för min del säga, att jag instämmer i det angrepp, som här gjorts emot honom, och jag finner för min del detta angrepp mer än berättigat — om man nu kan tala om, att något är mer än berättigat.

Vad själva saken beträffar, skall jag begagna tillfället att erinra om, hurusom vid en föregående riksdag anslag beviljades till orkesterföreningar. Då jag är bosatt i ett samhälle, som har fått del av denna förmån, har jag funnit detta tillfälle lämpligt att meddela, att genom detta anslag hos befolkningen framkallats ett musikaliskt intresse, som ingen trodde fanns där förut. Det har visat sig, att det icke är slagdängor, som verkligen tilltala folk, utan att det är den fina konsten, den musik, som är av det allra bästa slaget; det är den, som är mäktig att samla åhörare i så stora skaror, att jag vill säga, att vad den stad och den trakt beträffar, där jag är hemma, har icke någon föreställning, något vare sig ont eller gott på nöjesområdet haft en liknande makt över människorna. Jag tror, att detta kan vara ett

vittnesbörd om, att det icke skadar, om Riksdagen något behjärtar dylika rörelser och stämningar hos folket.

Men, säger man, det är skillnad på musik och den gudaborna musiken; här är det fråga om teater, som ju är det värsta, som finnes. Och när vi här hörde talaren på Jönköpingsbanken, var det ju nästan, som om han såg den onde själv, när han tänkte på teatern. Nu vill jag säga, att det är väl icke överdrivet, om man uttalar, att den svenska teatern under senare tid och, kan man säga under den nuvarande generationen, verkligen kommit till en dekadans, särskilt ved landsorten beträffar. Där äro numera de goda sällskapen fåtalet, medan de sällskap, som man kan kalla för dåliga, utgöra det övervägande antalet. Detta beror nog därpå, att det har tillkommit en hel del andra nöjen, nöjen av sämre slag, som en mera obildad människa lättare anammar, och en följd därav har blivit, att det inträtt en kamp för tillvaron för de goda teatersällskapen, en kamp så bister, att de flesta av dessa goda sällskap gått under och endast de dåliga återstått. Jag vill här vädja till talaren på Jönköpingsbanken — såvida han icke är alldeles oförstående i denna sak och mau således icke alls kan vädja till honom i detta fall -- om det icke i ett sådant fall som det föreliggande är bättre att söka hjälpa de goda teatrarna. Det kan ju ske på bekostnad av de dåliga teatrarna. Det finnes ju här i Stockholm så många teatrar, men jag för min del måste instämma i, att de flesta av dessa teatrar verkligen i regel ha sådana program, som man utan saknad kan undvara, ja, jag går så långt, att jag säger, att det här i Stockholm strängt taget icke finnes mer än två eller tre teatrar, som möjligen äro värda ett besök. Men tro herrarna verkligen, att det blir bättre, därför att man ställer sig oförstående. Min partikamrat från Dalarne har talat om, vad som göres här i landet för teatern. Vi betala brandförsäkringspremier för Operan och för Dramaten och underhålla husen. Ja, jag vill säga, att det är väl så litet, som över huvud taget kan göras. Jag vill icke ens kalla det för ett understöd åt den svenska dramatiken, utan det är en drickspenning, som vi kasta åt den för att åtminstone visa, att vi göra någonting för konsten. Att säga, att det är ett understöd för konsten, är att begagna ett väl starkt uttryck.

Nu föreligger här ett förslag, icke om att anslå penningar, utan blott att åvägbringa en utredning, huru man skall kunna understödja den goda teaterkonsten. Jag vädjar då ännu en gång — fastän det kanske är förgäves — till talaren på Jönköpingsbanken, att, när det gäller att understödja den goda teatern, kan man då icke vara med om att skriva till Kungl. Maj:t och be Kungl. Maj:t göra något i detta fall. Jag får verkligen säga, att man blir både ledsen och upprörd, när man här i denna församling som skall representera enskilda, får höra ett sådant anförande, som herr Hamrin här hållit, och jag hoppas, att den votering, som nu förestår, skall visa, att herr Hamrins ord, när han talar i denna sak, icke är folkets röst, utan någon annans röst.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! Debatten har här kommit att väsentligen röra sig om, huruvida teaterverksamhet i allmänhet är någonting gott eller ont. Jag anser, att det icke egentligen är den

Ans. understöd för anordnade av teaterföreställningar.
(Forts.)

Ang. underrättelse för anordnande av teaterföreläsningar.
(Forts.)

saken, som vi nu borde överlägga om, utan någonting annat. Det synes mig nämligen, att när vi här i Riksdagen ha att taga ståndpunkt till ett spörsmål av denna art, är det första, som vi ha att fästa uppmärksamheten på, just det, om statsens finansiella ställning, om statsbudgeten visar hän på, att vi kunna tillgodose alla de krav, som föras fram och om vilka man från det ena hållet kan säga, att de äro berättigade och från ett annat håll återigen bestrida detta berättigande. Om herrarna ur den synpunkten betrakta den föreliggande huvudtiteln, skola herrarna finna, att på den trängas en hel del nya anslag med varandra utom de gamla, som finnas där förut. Departementschefen har, då han underställt denna huvudtitel Kungl. Maj:ts prövning, funnit sig böra avstyrka en hel del krav, som han — det kan man tydligen se — dock funnit berättigade. Statsutskottet har i sitt utlåtande angående denna huvudtitel ansett sig böra avslå en del av de krav, som departementschefen ansett sig böra äska av Riksdagen, och statsutskottet har vidare ansett sig böra göra nedsättningar i en hel del anslag, som departementschefen begärt. Är det då i en sådan föreliggande situation lämpligt, att Riksdagen skriver till Kungl. Maj:t och begär, att Kungl. Maj:t skall ta i övervägande, huruvida icke Riksdagen skall på denna huvudtitel bevilja anslag till ett nytt ändamål, som förut inte finnes och som till sin innebörd är omtvistat? Det synes mig, att man vid avgörandet av detta spörsmål får komma ihåg, att om Riksdagen skriver till Kungl. Maj:t i detta fall, så måste Riksdagen vara beredd på att från Kungl. Maj:t också få framförd en begäran om ett anslag till detta ändamål, och anslaget kommer säkert icke att begränsa sig till ett eller annat tusental kronor, som en ärad talare på Kopparbergsbänken synes vilja begränsa det till, utan här komma nog stora och betydande krav att ställas på statskassan, och det är framför allt ur den synpunkten, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Lundblad* och *Gustafsson* i Brånsta.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att endast få säga ett par ord, därför att jag anser, att ett yttrande, som fälldes av herr Hamrin, icke bör stå oemotsagt i kammarens protokoll, nämligen då han direkt påstod, såvitt jag uppfattade honom rätt, att den teater, som bär namnet Folkets hus teater, skulle vara den sämsta i Stockholm. Jag tror, att detta är fullständigt misstag, och jag vill gärna skriva detta överord på, att han är så föga bevandrad på detta fält, något som herr Hamrin väl knappast kan finna vara annat än som en förtjänst från sin synpunkt. Vid den nämnda teatern är så ställt, att dess direktör har fullt fria händer, det är icke alls något Folketshusföretag på annat sätt, än att lokalen där upplåtes. Jag har ju icke att ingå i vare sig beröm eller klander av den repertoar, som där framföres, men så mycket vill jag dock erinra om, att där har på ett förtjänstfullt sätt givits t. ex. ett så fint och vackert stycke som Strindbergs Kronbruden.

För övrigt vill jag säga, att jag icke kan vara riktigt så sträng

som min vän Christierson, då han menade, att av teatrarna här i Stockholm egentligen skulle finnas endast två eller tre, som över huvud taget ägde något existensberättigande. Detta är nog att gå för långt.

Herr Hamilton påstod nu, att han icke velat fränkänna teaterverksamheten förmågan att sprida bildning, men kom ändå till det slut, som vi här hörde. Jag vill verkligen vädja till alla, som hörde herr Hamiltons första anförande, huruvida icke det sätt, varpå han slungade fram, betonade och tuggade på detta ordet »Skådebanan», det tydliga förakt, som han däri inlade, utgjorde en ganska stark dementi av den relativt välvilliga tolkning av sin hållning till teatern, som han nu senaste gången ville göra gällande.

Talet om de stora anslag i framtiden, som herr Nilson här ville skrämna med, tror jag, att man kan ta mycket lugnt, när man vet för det första, att det väl knappast kommer att denna gång leda till annat än en demonstration i motionens riktning, och vidare, att Riksdagen för varje gång har i sin hand att begränsa dessa anslag till vad som befinnes skäligt och som kan anses vara möjligt att åstadkomma med hänsyn till andra nödiga statsutgifter. Det finns således verkligen icke någon anledning att vara orolig, för att Sveriges riksdag skall alltför snart lämna stora summor till detta. Men en utredning av frågan bör komma till stånd, och om den, som jag hoppas, leder till ett litet anslag på denna kulturbudget — som ju åttonde huvudtiteln bör vara — tror jag verkligen, att det är väl använda penningar och att de sannerligen kunna utmärkt försvara sin plats vid sidan av en hel mängd av de andra anslag, som här sväljas, utan att ett ord säges därom.

Herr Byström: Herr talman! Jag tyckte, när den här motionen väcktes, att den var mindre klok, men jag får nu säga, att jag tycker att reservanternas framställning är icke blott mindre klok utan mycket sämre. Jag vill också ha sagt, att det är väl ingen, som har förnekat, att det icke kan finnas åtskilligt gott även hos Skådebanan, men icke är det väl sagt, att Riksdagen skall behöva nödvändigtvis understödja allting, som möjligen kan vara en god sak. Det finnes väl andra, som också kunna ta initiativ här, och här är säkerligen ett område, där staten ej behöver lämna bidrag. De, som vilja ha teater, må själva understödja den. Det är orimligt att kräva av andra samhällslager, att de skola betala sina styvrar till detta, utan som sagt de som vilja ha det nöje, som teatern bjuder, må själva betala det. Detta tycker jag är det enklaste. Vad angår det anslag, som Riksdagen givit åt — om jag så får säga — överklass-teatern, vill jag förklara, att jag för min del aldrig varit någon vän av detta anslag, utan jag har alltid tyckt, att om någon hade råd att betala, så borde det väl vara den överklasspublik, som besöker operan och den andra teatern, som nu är understödd av staten. Jag kan icke finna, att här föreligger något skäl, för att man skulle utvidga detta anslag och även börja understödja teaterväsendet över hela landet. Låt vara, att detta blott är en ringa början, men var kommer det att sluta? Få anslag synas mig vara så onödiga som dessa, och även om herrarna förgylla

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.

(Forts.)

Ang. understöd för anordnande av teaterföreställningar.
(Forts.)

upp teaternöjena och kalla dem kulturbefrämjande eller bildningsbefrämjande, är det dock så, att — säga vad man vill — det är åtminstone i huvudsak ett nöjeskrav, som man här tillgodoser, och de som vilja ha nöjet, de som vilja ha teatern, Skådebanan, må själva betala detta.

Jag yrkar avslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Hamrin: Jag begär ytterligare ordet endast för att bekräfta den förmodan, som herr Branting uttalade, att han möjligen misstagit sig med hänsyn till ordalydelsen av det uttryck, som jag nyss fällde. Jag har icke påstått, att Folkets-husteatern här i Stockholm skulle vara av det sämsta slaget. Jag äger ingen rätt att utkasta en sådan beskyllning, då jag icke besökt teatern i fråga, men jag skulle kunna återopa personer, som känna till saken och även känna till folkets-husteatrar i allmänhet, vilka personer ha för mig livligt beklagat, att sådana pjäser kunna uppföras på en folkets-husteatrar, som här verkligen givits. Jag kan i detta fall även stödja mig på uttalanden av personer från kammarens socialdemokratiska grupp, hvilka i likhet med mig beklagat, att sådana pjäser förekommit på dessa scener, som verkligen varit fallit. Jag vill även säga, att det är väl icke riktigt, herr Christiernson, att man med det nu ifrågavarande anslaget å 5,000 kronor kan driva tillbaka den dåliga teaterkultur, som för närvarande florerar i vårt land. Det måste väl då, såsom herr Nilson mycket riktigt anmärkte, bli fråga om betydande belopp från statskassans sida, därest verkligen något företag på detta område skall kunna komma till stånd. Jag tror, att om man sparar dessa penningar, skall man nog kunna finna andra ändamål, vilka förtjäna att vida mer tillgodoses än det nu föreliggande, och där jag helt säkert skall komma att möta både herr Christiernson och herr Eriksson i Grängesberg i full förståelse.

Herr Christiernson: När herr Byström med kraftig röst här talar om teatrarna såsom överklassnöjen, rinner det mig i minnet, hur det var med sättarpojken, som för en tjugu år sedan hade till uppgift att sätta tråkiga artiklar av herr Byström. När denne sättarpojke skulle ha något nöje, gick han på operan eller dramaten! Jag tror därför icke, att det är överklassen, som njuter mest av teatrarna, utan det är nog många även från underklassen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 205) av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 120 ja mot 79 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Med hänsyn till den långt framskridna tiden beslöt kammaren nu på hemställan av herr talmannen att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas; och åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,41 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
